

**GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
DERSLERİNDE KULLANILAN MATERYALLERE YÖNELİK ÖĞRETMEN
VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ayşe Nur ERDOĞAN BAŞARAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Hafız BEK

Uşak

Haziran, 2021

**GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
DERSLERİNDE KULLANILAN MATERYALLERE YÖNELİK ÖĞRETMEN
VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ayşe Nur ERDOĞAN BAŞARAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Danışman: Doç Dr. Hafız BEK

Uşak

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ocak, 2022

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSLERİNDE KULLANILAN MATERYALLERE YÖNELİK ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayşe Nur ERDOĞAN BAŞARAN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğiti Enstitüsü, Ocak 2022

Danışman: Doç. Dr. Hafız BEK

Bu çalışmaya 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz ve bahar döneminde Uşak ilindeki liselerde eğitim ve öğretim gören görme engelli 9 öğrenci ve aynı öğretim yılında Uşak ilindeki liselerde görev yapmakta olan ve görme engelli öğrenciler çalışmış olan toplam 9 Türk Dili ve Edebiyat Bölümü mezun öğretmenler katılmışlardır.

Uşak ilinde toplam 9 öğretmen araştırmamıza dâhil olmasının nedeni olarak bu eğitimcilerin meslek hayatlarında görme engelli öğrencilerle çalışmış olmaları dolayısıyla seçilmişlerdir. Araştırma alanımızdaki mesleki deneyimleri bize katkı sağlanacağı ve ışık tutacağı açısından önemli görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin sayısının 9 ile sınırlı olmasının nedeni ise Uşak ilinde araştırma döneminde toplam 9 görme öğrencinin öğrenim görmesi neden olmuştur.

Bu çalışmanın temel amacı “Liselerde görme engelli öğrenciler için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan materyallere yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi” şeklinde olup araştırmada bir demografik bilgi formu, altı değerlendirme formu ve on dört yarı yapılandırılmış açık uçlu soru sorulmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin lisede Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılan işitsel materyallere yönelik uygulanan ölçek sorularının verilen cevaplara baktığımızda; araştırmaya katılan öğretmenlerin ve öğrencilerin değerlendirmelerine göre işitsel materyallerin yeterliliğinin düşük olarak ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca araştırmaya katılan hem öğretmenler hem de öğrenciler yarı yapılandırmış sorulara yönelik verdikleri yanıtları ve ölçeğe verdikleri yanıtları desteklemiş yani işitsel materyalleri yetersiz değerlendirdikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan deneklerin lisede Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılan yazılım materyallere yönelik uygulanan ölçek sorularının araştırmaya katılan öğretmenlerin ve öğrenciler yazılım materyallerin yetersiz bulmuşlardır. Bunun yanında araştırmaya katılan iki grup da yarı yapılandırmış sorulara yönelik verdikleri yanıtları ölçeğe verdikleri yanıtları destekler nitelik olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan deneklerin lisede Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılan basılı materyallere yönelik uygulanan ölçek sorularının verilen cevaplara göre; araştırmaya katılan öğretmenlerin ve öğrencilerin değerlendirmelerine göre basılı materyallerin yeterli olmadığını ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan hem öğretmen hem de öğrenciler yarı yapılandırmış sorulara yönelik verdikleri yanıtları değerlendirmesi de düşük olduğu görülmekte dolayısıyla ölçeğe verdikleri yanıtları yarı yapılandırmış sorulara verdikleri desteklediklerini yani basılı materyalleri yetersiz olarak değerlendirdikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Görme Engelli Öğrenciler, Türk Dili ve Edebiyatı Dersi, Materyaller, Öğretmenler ve Öğrenciler*

ABSTRACT

GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSLERİNDE KULLANILAN MATERYALLERE YÖNELİK ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayşe Nur ERDOĞAN BAŞARAN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğiti Enstitüsü, Ocak 2022

Danışman: Doç. Dr. Hafız BEK

In the fall and spring semester of the 2020-2021 academic year, 9 visually impaired students studying in high schools in Uşak and 9 teachers who graduated from the Department of Turkish Language and Literature, who worked in high schools in Uşak in the same academic year and worked with visually impaired students, participated in this study.

A total of 9 teachers in Uşak were selected as the reason for their inclusion in our research, as these educators have worked with visually impaired students in their professional lives. Professional experiences in our field of research have been deemed important in terms of contributing and shedding light on us. The reason why the number of students participating in the research was limited to 9 was that a total of 9 sighted students were educated in Uşak during the research period.

The main purpose of this study is to evaluate the opinions of students and teachers about the materials used in Turkish Language and Literature courses for visually impaired students in high schools, and a demographic information form, six evaluation forms and

fourteen semi-structured open-ended questions were asked in the research.

When we look at the answers given to the scale questions applied to the auditory materials used in the Turkish Language and Literature course in high school of the subjects participating in the research; According to the evaluations of the teachers and students who participated in the research, it was seen that the adequacy of the auditory materials was low. In addition, both the teachers and students participating in the research supported the answers they gave to the semi-structured questions and the answers they gave to the scale, that is, it was revealed that they evaluated the auditory materials inadequately.

The teachers and students who participated in the research found that the scale questions applied to the software materials used in the Turkish Language and Literature course in high school of the subjects participating in the research were insufficient. In addition, the answers given to the semi-structured questions by both groups participating in the study were found to support the answers they gave to the scale.

According to the answers given to the scale questions applied to the printed materials used in the Turkish Language and Literature course in high school of the subjects participating in the research; According to the evaluations of the teachers and students participating in the research, it was revealed that the printed materials were not sufficient. It is seen that both the teachers and the students participating in the research evaluate the answers they gave to the semi-structured questions are low.

Keywords: *Visually Impaired Students, Turkish Language and Literature Lesson, Materials, Teachers and Students*

ÖNSÖZ

Gelişen teknoloji, paralelinde bilgiye daha kolay ve hızlı bir şekilde ulaşımı ortaya çıkarmış böylece bilgiye daha çabuk ulaşabilen bir toplum ortaya çıkmıştır. Bilgiye bu kadar hızlı ulaşımın gerçekleşmesi, görsel bilginin artmasına imkân sağlamıştır. Görsel bilginin artmasıyla engelli bireylerin özelde de görme engelli bireylerin topluma katılımında ve eğitim hayatlarında zorluklar yaşanması mecbur hale gelmiştir. Yine görsel bilginin ve iletişimin artması görme engelli bireylerin eğitimde kullandıkları materyalleri de kısıtlı hale getirmiştir.

Bu bireyler görme fonksiyonlarını kullanamadıkları için materyallerinde bu oranda az olması eğitimde sınırlılıkların yaşanmasına sebep olmuştur. Liselerde bu materyal sınırlılıklarının daha belirgin olduğu çalışmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Liselerde görme engelli öğrenciler için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan materyallere yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerinin değerlendirmesi başlıklı çalışmanın amacı bu konudaki yaşanan sorunların belirlenmesi ve konuya ilişkin çözüm önerileri sunulması olacaktır. Ayrıca bu çalışmanın sonucu liselerde öğrenim gören engelli öğrenciler için kullanılan materyallere yönelik sorun yaşayan eğitimciler ve alana akademik katkı sağlaması umulmaktadır.

Tez çalışması boyunca benden desteklerini hiç esirgemeyen, çalışmanın en başından beri her konuda bana sabır göstererek değerli akademik katkılar yapan değerli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT ve Doç. Dr. Hafız BEK hocama sonsuz teşekkür ederim. Yine tez çalışmam boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen değerli aileme ve eşime de teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı, Soyadı	: Ayşe Nur Erdoğan Başaran
Doğum Yeri Ve Tarihi	:
Lisans Öğrenimi	: Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi	: Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	: İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	: Hafız Bek, Ayşenur Erdoğan, Liselerde Görme Engelli Öğrenciler İçin Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Kullanılan İşitsel ve Yazılı Materyallere Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Gelecek Vizyon Dergisi, Yayın Sürecinde.

İş Deneyimi:

Çalıştığı Kurumlar:

2014-2020 Uşak İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Uşak Latife Hanım Ana Okulu

2020-2021 Uşak İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Uşak Halk Eğitimi Merkezi.

KISALTMALAR

- VB.** : Ve benzeri
- WHO** : Dünya Sağlık Teşkilatı
- BEP** : Bireyselleştirmiş Eğitim Programı
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri

Sayfa**İÇİNDEKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vii
ÖZ GEÇMİŞ	viii
KISALTMALAR	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
1.1.KURAMSAL ÇERÇEVE	9
1.1.1. Engelli kavramı:.....	9
1.2 GÖRME ENGELLİLİĞİNİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI:	11
1.2.1. Görme Engellilerin Genel Özellikleri:.....	13
1.2.2. Görme Engelli Lise Öğrencilerinin Eğitiminde Materyal Kullanımı:	15
1.3. ENGELLİLERİN EĞİTİMİ:	18
1.3.1. Engellilerin Eğitimi:	18
1.4. DÜNYADA GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN EĞİTİMİ:.....	23
1.5. TÜRKİYE’DE GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN EĞİTİMİ:	24
1.6. TEZİN AMACI.....	24
1.7. TEZİN ÖNEMİ	25

1.8. VARSAYIMLAR	26
1.9. SINIRLILIKLAR.....	26
2. YÖNTEM, EVREN-ÖRNEKLEM VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	27
2.1.YÖNTEM.....	27
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	28
2.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	29
3. BÖLÜM BULGULAR, TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	30
3.1 BULGULAR	30
3.1.1. Araştırma Sonucuna Göre Öğretmenlere Yönelik Uygulanan Ölçekler ve Açık Uçlu Soruların Bulguları:	30
3.1.2 Araştırma Sonucu Öğrencilere Yönelik Uygulanan Ölçekler ve Açık Uçlu Soruların Bulguları:.....	47
3.2. TARTIŞMA.....	60
3.3. SONUÇ VE ÖNERİLER	68
KAYNAKÇA.....	70
EKLER.....	77

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Demografik Bilgiler	28
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler	29
Tablo 3: İşitsel Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Uygulanan Ölçek Soruları Sonucu Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları	30
Tablo 4: “Görme Düzeyiyle Bağlantılı Olarak Dersiniz Açısından Öğrencinin Kullandığı İşitsel Materyallerin Öğrenmeye Etkileri Konusundaki Görüşlerinizi Dile Getiriniz?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları	32
Tablo 5: “Mevcut Olan Materyaller Görme Engelli Öğrencileri Destekler Nitelikte Midir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları	34
Tablo 6: “Öğrencinin Mevcut Durumu Göze Alınacak Olursa Herhangi Bir İşitsel Materyalden Yararlanması Konusundaki Görüşlerinizi Belirtiniz?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları	35
Tablo 7: “Genel Olarak İşitsel Materyallerin Kullanışlılığı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları	37
Tablo 8: Yazılım Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğretmenler Uygulanan Ölçek Soruları Sonucu Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları	38
Tablo 9: “Yazılımların Kullanımı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları	40
Tablo 10: “Öğrenme İçin Kullanılan Yazılımların Bu Öğrencileri Değerlendirmeye Olanak Sağlaması Konusundaki Görüşlerinizi Dile Getiriniz?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları.....	42
Tablo 11: “Basılı Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğretmenler Uygulanan Ölçek Soruları” Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları	43

Tablo 12: “Basılı Materyallerin Öğrencilere Katkısı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?”

Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları 44

Tablo 13: “Görev Yapmakta Olduğunuz Okulda Basılı Materyaller Görme Düzeyi Farklı

Öğrencileri Destekler Nitelikte Midir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları..... 46

Tablo 14: İşitsel Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğrenciler Uygulanan Ölçek

Soruları Sonucu Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları 47

Tablo 15: “İşitsel Materyal Kullanıyor Musunuz?” Ölçek Sorusu Sonucu Öğrencilerin

Yanıtları..... 49

Tablo 16: “İşitsel Materyallerin Kullanımı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Ölçek

Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları 50

Tablo 17: Yazılım Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğrenciler Uygulanan Ölçek

Soruları Sonucu Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları 51

Tablo 18: “Yazılımların Kullanımı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Ölçek Sorusu

Sonucu Öğrencilerin Yanıtları 53

Tablo 19: “Öğrenme İçin Kullanılan Yazılımların Kendinizi Değerlendirmeye Olanak

Sağlaması Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Ölçek Sorusu Sonucu Öğrencilerin

Yanıtları..... 54

Tablo 20: Basılı Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğrenciler Uygulanan Ölçek

Soruları Sonucu Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları 54

Tablo 21: “Basılı Materyallerin Öğrenmenize Katkısı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?”

Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları 56

Tablo 22: “Sizin Okuduğunuz Okuldaki Basılı Materyaller Sizi Destekler Nitelikte Midir?”

Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları 58

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumuna, problem cümlesi ve alt problemlerine, amacına önemine, varsayımlarına engellilik ve görme engelliliğin tanımlarına ve terimlere yer verilecektir.

Bildiğimiz üzere eğitim alma hakkı her bir insan için en temel haktır. Bu durum engelli bireyler için de değişmemektedir. Engellilerde fırsat ve eğitim eşitliği bütün öğrencilere aynı oranda sağlanmalıdır. Yine eğitimde engelli öğrencilerin diğer öğrencilerle fark gözetmeksizin programlara dâhil olması da eğitimde önemli yer tutmaktadır. Engelliler de ayrıcalıklarıyla birlikte diğer bireylerle aynı hakları ve sorumlulukları taşıyan bireyler olarak kabul edilmelidir.

Engellilik sosyal bir dışlanma unsurudur. Engelliler için sosyal ilişkilerden, kültürel ve toplumsal faaliyetlerden, temel hizmetlerden, eğitime erişimden, yakın çevreden ve iktisadi sahadan engellenmek ikinci bir engel durumu olarak görülmektedir. Bunun için toplumla bütünleşme kendileri için ciddi bir önem taşımakta ve onların farkındalıklarının bilincinde olunmasını sağlamaktadır (Çat, Genç, 2013). Şüphesiz engellilerin farklılıklarının bilincinde olunması onların engel durumlarına ilişkin ihtiyaçların belirlenmesi ve bu yönde hizmet geliştirilmesinde önemli bir faktördür (Sayar, Özbulut, 2009).

Birleşmiş Milletler tarafından 9 Aralık 1975 tarihinde yayınlanan engelli bireylerin hakları beyannamesinde genel kurulun 3447 sayılı kararı madde 1'e göre "Engelli birey; doğuştan ya da sonradan olan fiziksel veya zihinsel anlamda bir yetersizliğin sonucu olarak normal bir bireye göre sınırlı bir yetiye sahip kişidir." şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Sosyal yaşamında bireysel ihtiyaçlarını kısmen veya tamamen bağımsız olarak sağlayamayan birey olarak bilinir (Deyirmenci, 2016).

Deyirmenci engelliliği; bireyin yaşam aktivitelerini sınırlayıcı, kısıtlayıcı zihinsel, fiziksel bozukluk olarak ifade eder ve bireyin yeteneklerindeki ve gücündeki sınırlılık, kısıtlılık olarak tanımlar (Deyirmenci, 2016). Aynı zamanda bireyin topluma katılmasını engelleyen gerek fiziksel gerek zihinsel hastalıklarda engellilik olarak ifade edilebilir. Yine engelli, bazen doğuştan bazen sonradan fiziksel, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini kaybederek bu alanda bakım, danışmanlık, rehabilitasyon vb. hizmetlerini alma ihtiyacı duyan kişi olarak da

tanımlanabilir (Deyirmenci, 2016).

Bir başka tanımda ise kişinin bedensel, zihinsel ve ruhsal yetenek ve özelliklerinden bir kısmını sürekli olarak yitirmesi ve normal yaşam gereklerine uyamaması durumuna engel, böyle kişilere de engelli kişiler olduğu şeklinde tanımlanmaktadır (Öztabak, 2017). Kişinin bedensel ve ruhsal yeteneklerini kaybetmesiyle birlikte yaşamış olduğu sağlık sorunları sebebiyle bazı organlarını kaybetmesi ve yeteneklerinin bir kısmını yitirmesi de engellilik olarak tanımlanmaktadır (Karaca, Nam, 2021).

Engelli birey “Özürlüler idaresi başkanlığına göre herhangi bir nedenle doğuştan ya da sonradan oluşan bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal, sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybederek normal bir insanın yaşamında rahatlıkla yaptığı işleri yapmakta zorlanan kişi” şeklinde tanımlandığını görmekteyiz (Deyirmenci, 2016).

Alanla ilgili yapılan bu tanımlamalara baktığımızda; yetersizlik, özür ya da engel terimi işlevsellik ve yapı bozukluğu sonucunda bireyin fiziksel, duygusal, davranışsal ya da zihinsel olarak diğer bireylerin rahatlıkla yapabildikleri becerileri görme, işitme, konuşma, okuma gibi yapamaması ya da sınırlı bir şekilde yapması olarak belirtilmektedir (Ataman, 2012).

Genel anlamda konuya odaklandığımızda, yukarıdaki tanım ve sınıflamalardan engelli bireylerin diğer bireylerden daha farklı oldukları izlenimi ortaya çıkmaktadır.

Özbulut ve Sayar (2009) bu farklılıklara rağmen engelli bireylerin diğer bireylerle aynı haklara sahip olduklarını ve ayrıcalıklarıyla birlikte hizmet görmeye layık olduklarını dile getirmektedir. Bu sayede bu bireylerde, farklılıklarıyla birlikte diğer bireylerle aynı sorumlulukları taşıması gerekmektedir.

Engellilere yönelik farklılıkların bilincinde olunması aynı zamanda bu bireylerin toplumla bütünleşmesine yönelik farkındalık oluşması açısından da önemlidir. Zeynep Baykan ve arkadaşları (2018)’nin Erciyes Üniversitesi’nde akademik personeline yönelik “engelli farkındalığı” başlıklı olarak yapılmış olan bir araştırma bize engellilere yönelik farkındalık konusunda ışık tutması açısından önemlidir. Bu araştırmaya göre; akademisyenlerin %24.5’inin yaşamında engelli birey ya da bireyler mevcuttur. Birçoğunun daha çok gözle görülebilir engellere

yönelik durumları engelli tanımı içine koydukları görülmüştür. Araştırmaya katılanların %2.3'ü engelli olmanın insana verilen bir ceza, %7.8'i bir lütuf-armağan ve %62.9'u bir sınav olduğunu düşünmektedir. Yapılmış olan bu araştırmanın sonucuna göre engellilere olumlu bakılmakta ama onlar için yapılması gereken hizmetlerin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Yine bu araştırmaya göre engellilerin farkındalık bilincinin yaratılması toplumun kültür seviyesiyle bağlantılı olduğu ortaya çıktığı görülmektedir.

Baykan ve arkadaşları (2018)'na göre gelişmiş ülkelerde eğitimin başlangıcından yani ilköğretimden itibaren engelliler hakkında bilinçlendirilme önem arz etmekte, bu bireyler için her alanda gerek eğitim gerekse günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri alanında gerekli düzenlemeler yapılmaktadır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde bu durum yetersiz olmakta, sağlık sorunlarının ve risk gruplarının fazla olması nedeniyle bu farkındalığın oluşturulması zorlaşmaktadır.

Engelli bireylerin diğer bireylerle aynı sorumlulukları taşıyabilmesi için gerekli olan bazı ihtiyaç hizmetlerin sunulması bu bireylerin toplum içinde uyumlu olabilmeleri olanaklı kılar. Tabi bu ihtiyaçların başında eğitim geldiği söylenebilir. Engelli bireylerin ihtiyaçları karşılandığında ve bu bireyleri kendilerini topluma uyum sağlayabilecek nitelikte geliştirdikleri takdirde toplum tarafından da kabul görülmeleri mümkün olabilmektedir.

Ayrıca bu bireyler için yapılması gereken hizmetler olarak onlar için kent yaşamında ve kurumlarda yapılacak bütçe ve şehircilik düzenlemelerini üzerinde durulmalıdır. Türkiye'de bütçe ve şehircilik planlarında engelliler için kimi iyileştirmeler yapılmıştır. Ancak tam anlamıyla bunlar engellilerin toplumsal hayata katılmalarını sağlamaya yeterli gelmemiştir. Kaldırımlar, cadde ve sokaklar, yetersiz sokak aydınlatmaları, sesli olmayan trafik ışıkları, ulaşım araçları ve alış veriş merkezlerinin yapısı engellilerin ihtiyaçları cevap vermekten uzaktır (Şahin, Arslan, Gülnar, Şahbudak, 2014). Yine bu bireylerin ulaşımına yönelik de bütçe planlaması yapılması yerinde olacak bu sayede bu bireylerin farkındalıkları ortaya konularak ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik hizmetler sunulmaya çalışılacaktır.

Engellilere yönelik farkındalık yaratılmasının en önemli yollarından birisi ise bütçe ve şehircilik alanında yapılan düzenlemelerin yanında onların istihdam edilerek çalışma yaşamına dâhil edilmesidir. Türkiye'de çalışabilir durumda olan engelli nüfusunun önemli bir kısmının iş gücüne dâhil olmadığı bilinmektedir. Diğer yandan

istihdam halinde olanlarda çalışma yaşamında önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların başında; iş yerindeki fiziki engeller, engelli çalışanlara yönelik tutum ve ön yargılar, vasıfsız işlerde düşük ücretle çalışmış olmaları, terfi imkânlarından yoksunlukları şeklinde sıralayabiliriz (Kanyılmaz, Polat, 2020).

Engelli bireylere yönelik bu tür hizmetler, bu bireyler için toplumla bütünleşme yolunda atılan önemli adımlar olsa da, toplum bu bireyleri durumlarından dolayı tam anlamıyla kabullendiklerini söyleyemeyiz. Arıkan (2002)'a göre toplum bu bireyleri ayrıcalıklarıyla ve farklılıklarıyla kabul etmek yerine onlara karşı ayrımcı ve damgalayıcı bir tutum izlemekte, bunun sonucunda da engelli bireyler daima toplumdan dışlanmaktadır.

Yine Subaşıoğlu (2008)'na göre, engellilikle ilgili en önemli nokta; toplumda farkındalığın yaratılması, anlaşılma gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler engel türü ne olursa olsun toplumsal yaşam içinde engelli tabanlı ayrımcılıkla mücadele etmek, toplumsal farkındalığı arttırmak için engelli katılımlı eğitim, bilgiye erişim, sosyal politikalar ekonomi gibi modellerin oluşması gerektiğinde birleşmektedirler.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre engellilik bir sosyal dışlanma unsurudur. Engelliler için sosyal ilişkilerden, kültürel ve toplumsal faaliyetlerden, temel hizmetlere erişimden, yakın çevreden ve iktisadi sahadan engellenmek ikinci bir engel durumu olarak görülmektedir. Bunun için sosyal içerme, toplumla bütünleşme kendileri için ciddi bir önem taşıdığı görülmektedir (Çat, Genç, 2013).

Engelli bireyin toplumla bütünleşmesi veya bütünleşmemesi özürlü ailesini de ilgilendirmektedir. Yaşanılanlar toplumun yapısı ve genel özelliklerine bağlı olarak özürlü birey ve ailesinin psikolojik, sosyal ve ekonomik çeşitli sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Özürlü birey ve ailesi toplumsal ilişkiler sürecinde çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Özürlü birey ve ailesi ayrımcılığa uğramakta, toplumdan dışlanmakta, farklılıklarıyla oldukları gibi kabul görmemektedir (İkizoğlu, 2005).

Sonuç olarak; engellilik kişinin diğer bireylerle aynı fiziksel bütünlüğe sahip olamaması durumu olmakla birlikte bu bireylerin yaşantıları, topluma uyum süreçleri ve toplum üzerinde farkındalık oluşturulması bu bireyler için oldukça önem arz etmektedir.

Engelli bireyler içerisinde sınıflandıracağımız ve konumuzu kapsayan görme engellilerde aynı şekilde toplumun bir üyesidir ve toplum tarafından kabul görmek bu bireyler içinde önem taşımaktadır. Bu sebepten görme engelli kavramının ve nedeninin altını çizmek yerinde olacaktır. Görme engelinin nedenlerine bakacak olursak; doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası şeklinde belirlenebilmektedir (MEB, 2013).

Doğum öncesi nedenler; kalıtsal nedenler, kan uyuşmazlığı, alman kızamığı (rubella) gibi nedenler şeklinde sıralanabilir.

Doğum anındaki nedenler; çeşitli nedenlerle doğumun geç olması, zor olması, müdahale gibi nedenlerle önemli sorun ortaya çıkabilmektedir.

Doğum sonrası nedenler ise; çiçek, kızamıkçık, rubella (alman kızamığı), vitamin eksikliği, şeker hastalığı, menenjit gibi hastalıklar doğumdan sonra görme engelli oluşumunun nedenlerindendir. Bu hastalıklar körlüğü meydana getirmese bile gözde tahribat ve görme gücü kaybına neden olması mümkündür (MEB, 2013).

Görme engelliliğin tanımını iki şekilde açıklamak gerekirse birincisi yasal diğer ise eğitsel şeklinde tanımlanabilir. Yasal tanım, tıp çalışanları tarafından kullanılır, eğitsel tanım ise eğitimciler tarafından kullanılır (MEB, 2013).

Yasal tanım; tüm düzeltmelerle birlikte gören gözün görme gücünün 1/10 inç yani 20/200 feed ayaklı görme keskinliğine ya da daha azına sahip olan veya görme açısı 20 dereceyi aşmayan kişilere görme engelli ya da kör denilmektedir (MEB, 2013). 20/200 yani görme yetersizliği olan bireylerin 20 ayak izi ölçüsünde görebildiğini görme yetisi normal bireylerin ise görebilme gücüne 200 ayak çapında olduğu anlamına gelmektedir. Görme açısının dar olmasının anlamı ise normal görme keskinliği olabilmesine rağmen görmesi sadece merkezdekilerle sınırlı olup çevrede yer alan nesneleri görememesidir (MEB, 2013).

Az görenlerin yasal tanımı; tüm düzeltmelerle birlikte görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişilere denilmektedir. Anlamı ise gören kişinin 70 ayaktan gördüğünü az görenin 20 ayaktan görebilmesidir (MEB, 2013).

Eğitsel tanım; eğitsel açıdan hiç göremeyenler görme yetersizliğinden etkilenmiş olup braille alfabesiyle eğitim-öğretim çalışmalarına devam eden bireydir. Eğitim çalışmalarında dokunsal ve işitsel faaliyetlerin olması gerekir (MEB, 2013). Eğitsel açıdan az gören, görme duyusunu öğrenme amacıyla kullanabilen kişidir. Az

gören bireyler gözlük, büyüteç gibi araç-gereçler kullanırlar.

Dünyada veya Türkiye'deki görme engellilerin mevcut durumuna bakacak olursak; 2000 yılında dünyada 45 milyon insan görme engeliydi. Her yıl bu sayıya 1-2 milyon görme engelli eklenerek artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ileri yaşta her 6 kişiden birinde yaşa bağlı görme engeli, gelişmekte olan ülkelerde ise çocukluk çağı görme engelliliği önce gitmektedir (Gümüş, 2018).

İnsan yaşamında görme yetisi önemli bir yer tutmaktadır. İnsan hayatında görme duyusunu telafi edecek bir duyu olmadığı açıktır. Olası yaşanabilecek durumlara göre bazı durumlarda bu görme kaybı ve engelli önlenabilir. Bunun için bir takım önlemler alınması gerekir. Halk arasında göze ne kadar değer verildiğini göstermek için (gözüm gibi bakarım) ifadesi kullanılır. Fakat toplumun bilgisizliği yanlış yaklaşımı, yetersiz eğitim gibi nedenlerden dolayı görme engelliler ortaya çıkmakta ve artmaktadır. Doğru yaklaşım ve önlemlerle görme yetersizliğinin önüne geçilebilir (MEB, 2017). Görme yetersizliğinin önlenmesinin yolları aşağıda sıralanmıştır.

- Doğumun yetkili kişiler tarafından yaptırılması,
- Trahom hastalığıyla ilgili tedbirlerin alınması,
- Erken doğan bebeklere küvezde verilen oksijenin kontrollü verilmesi,
- Doğal frengide gerekli tedbirlerin önceden alınması,
- Çiçek ve kızamık aşılarının zamanında yapılması,
- Gebelik döneminde görülen kan uyuşmazlığı,
- Kızamıkçık, beyin kanaması gibi nedenlerinin etkilerinin önleyecek modern tıp teknik ve yöntemlerinin geliştirilmesi,
- B vitamini eksikliğinin yarattığı görme engellerini önlemek için beslenme konusunda edinilen bilgiler ve gerekli tedbirlerin alınması,
- Vereme karşı geliştirilen koruyucu aşılardan verem mikrobunun gözde yarattığı tahribatı yok edecek nitelikte olması şeklinde sıralanabilir.
- Tıp hizmetlerinin yeterli biçimde yaygınlaştırılması, doktor sayısı ile birlikte hemşire, ebe, sağlık memuru ve çalışanların artırılması vurgulanabilir (MEB, 2017).

Bu bireylerin toplumsal yaşamına bakacak olursak; görme engelli kişi

himayeye muhtaç, acınacak ve çaresiz bir insan değildir. Diğer insanların sahip olduğu olumlu ve olumsuz özelliklerin hepsi onda mevcuttur. Yani bu konuda engelliler sempati değil empati beklemektedir. Engelliler arasında da başarılı olan, başarısız olan, bencil olan veya toplumun çıkarlarını düşünen insanlar bulunabilmektedir. Kısacası görme engellilerde herkes gibi bir insandır. Farklı yazı sistemi kullanarak oda aynı kitapları okur. Farklı metotlarla aynı bilgileri ve aynı eğitimi alır. Diğer insanlarla aynı okulları, aynı işyerlerini, aynı caddeleri aynı eğlence yerlerini paylaşırlar. Özellikle görme engelli olmak diğer insanlardan farklı bir kişiliğe sahip olmak demek değildir (MEB, 2017).

İçinde bulunduğumuz bilgi çağından dolayı teknolojinin gelişimi hızla artmış, bilgiye erişimde o oranda hızlı hale gelmiştir. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak toplumdaki tüm bireyler bilgiye hızla erişme ihtiyacı duymuştur (Çağlak, Şentürk, 2020). Yine teknolojiye paralel olarak toplumların eğitim ve iş hayatlarında bilgiye erişmek vazgeçilmez hale gelmiştir.

Engelli olsun-olmasın herkesin bilgiye aynı oranda eşit bir şekilde erişmesiyle fırsat eşitliği ve demokratik bir toplum oluşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle öğrencilerin okullarda bilgiyi edinmeleri ve bilgiyi işleyebilmeleri bir toplumun gelişmişliğinin, eğitim düzeyinin ve refah seviyesinin en önemli göstergesidir (Çağlak, Şentürk, 2020). Yine bilgiye erişim teknolojinin gelişmesiyle birlikte olası iken engellilerin özelde de görme engelli bireyler için bilgiye erişim gören bireylere kıyasla birtakım zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu bireyler için görsel algının önemli olması görsel materyallerinde önemini arttırmaktadır. Bu materyaller; Braille kabartma yazılar, konuşan kitaplar, bilgisayar ekran okuyucuları ve bilgisayar programları şeklinde örneklendirilebilir. Bu materyaller sayesinde görme engelli bireyler gören tüm bireylerde olduğu gibi bilgiye çok daha kolay ulaşmakta, özellikle yazılım ve ekipmanların gelişmesiyle bilgiye erişim daha kolay hale gelmektedir (Aydın, 2012).

Yine yakın bir zamanda hayatımıza giren bilgisayarlar internet ve web ortamı hayatımızın vazgeçilmezi olmuştur. Yaşamı daha kolay hale getirmek için geliştirilen teknolojilerin herkes için eşit şekilde erişilebilir ve kullanılabilir olması gerekmektedir. Görme engelli bireylerde bu teknolojiyle yazılım ve donanımlarla birlikte tüm bireylerle aynı erişime sahip olmaktadır (Hebecci, 2017).

Dünyada ve Türkiye’de yapılan çalışmalara bakılacak olursa görme engelli

bireyler için hazırlanan web ve internet sitelerinin, görsel ve diğer tüm materyallerin yeterli olmadığı görülmektedir. Bu araştırma tüm liselerde öğrenim gören görme engelli öğrencilerin karşılaştıkları materyal eksiklikleri ve bu materyallerin öğrenciler üzerindeki etkisinin tespitine ışık tutarak liselerimizin başarılarına katkıda bulunacağı gibi bu sorunların çözümüyle ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri ele alınarak geliştirilen öneriler dikkate alınacak, bu konudaki çalışmalara ışık tutacaktır.

1. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde engellilik tanımı ve kavramı, görme engelliliğin tanımı ve genel özellikleri, görme engelli lise öğrencilerinin materyal kullanımı hakkındaki bilgiler yer almaktadır.

1.1.1. Engelli kavramı:

Son yıllarda engelli kavramı yoğun kullanılmakta ve farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan en yaygın olanı Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan ve engelliliği kişinin günlük hayata katılmasını kısıtlayan doğuştan veya sonradan oluşan bedensel veya zihinsel engellilik hali olarak tanımlayan açıklamasıdır (Bağrıyanık, 2019).

Genel olarak Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) engelli tanımını belli bir sınıflandırmaya dayandırmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre engellilik kapsamlı olarak farklı isimlerle aşağıdaki şekilde tanımlanabilir (Bilsin ve Başbakkal, 2014).

Yetersizlik (impairment): Vücudun zihinsel, fiziksel veya işlevsel bozukluğudur. Yetersizlik, doku, organ, ekstremit, fonksiyonel sistem veya vücut mekanizmasındaki psikolojik, fizyolojik veya anatomik yapı ve fonksiyonlarının geçici, sürekli kaybı ya da anormallliğini ifade eder (Bilsin ve Başbakkal, 2014).

Özürlülük (Disability): Yetersizlik sonucu fonksiyonel kapasitede azalma ya da kayıptır. Yetersizlik sonucu günlük aktiviteleri içeren beklenen davranış ve fonksiyonlarda eksiklik ya da aşırılıktır (Bilsin ve Başbakkal, 2014).

Engellilik (Handicap): Bir yetersizlik ya da özürlülük sonucu oluşan toplum tarafından kişiden beklenen bireysel performans veya durumdan sapmaya neden olan toplumsal bir bozukluk olarak ifade edilir (Bilsin ve Başbakkal, 2014).

Yetersizlik, maluliyet, kör, sakat, özürlü, engelli vb. kavramlar birbirinin aynısıymış gibi görünse de aslında bir birlerinden farklı amaçlarını kapsamaktadır. Yukarıdaki tanımlarda olduğu gibi kavramsal sıkıntılara yol açmaktadır. Bu yüzden bu kavramların yerine engelli kavramı çalışmamızda daha fazla yer alacaktır.

Yine yasa ve kanunlarda, tıp ve biyoloji alanında devlet ve özel kuruluş ve derneklerde engelli, özürlü ve sakat kavramları ile yetersizlik, maluliyet kavramları

kullanılarak kavram karmaşasına yol açmaktadır. Örneğin; Denizli Görme Engelliler İlk ve Ortaokulu derken engel kavramı, 6 Nokta Körler Derneği derken kör kavramı, kullanılmış, Çanakkale Spastik Özürlüler Vakfı derken ise özür kavramı kullanılmıştır. Bu kavram içerisinde en çok tercih edilen ve tanımlarda kullanılan kavram ise engel kavramıdır. Bu nedenle kavram karmaşasına az da olsa netlik kazandırmak için Dünya Sağlık Örgütü'nün 1980 yılındaki raporunu dikkate almak yerinde olacaktır. Dünyan sağlık örgütü tarafından geliştirilen işlevsellik eğitimi ve sağlığın uluslararası sınıflandırılması (ICF); engelliliği, bireyin mevcut sağlık durumuyla çevresel, fiziksel veya toplumsal koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkan bir kavram olarak tanımlamaktadır (Çiftçi, 2016). Aynı kaynakta, engelliliği, bireyin fiziksel sebeplerden dolayı etkinliklerini yerine getirememesi, bu yüzden topluma adapte olamaması ve bunların birbiriyle etkileşimi olarak tanımlamakta ve bunun sonucunda bu bireylerin topluma uyum süreçlerinin zorlaştığını ifade etmektedir.

Ataman (2009) engelliliği yetersizlik olarak ifade eder ve şu şekilde tanımlar; yetersizlik, zihinsel fiziksel, davranışsal ve duyu organlarının zedelenmeye bağlı olarak tüm ya da kısmen işlevlerinde gözlenen kayıpların ortaya çıkardığı durumu ifade eder. Bu kayıplar sebebiyle Ataman'a göre "birey herkesin gördüğü gibi görmeyebilir, duyduğu gibi duymayabilir ve işlevlerini yerine getirmeyebilir" şeklinde ifade eder.

Yukarıdaki tanımlara baktığımızda Çiftçi; insanların yaşamlarının belli bir kısmında mutlaka engelli olacağını, herkesin yaşamın belli bir döneminde geçici veya kalıcı hastalıklarla ve yaşamını zorlaştıracak sınırlılıklarla karşılaşacağını belirttiğini görmekteyiz. Ona göre engellilik insan olmanın doğal parçasıdır. Kaçınılmaz olarak neredeyse herkes yaşamının belli bir noktasında geçici veya kalıcı olarak zayıf düşecek ve uzun yıllar yaşayan insanlar işlevlerinin belli bir bölümünü yerine getirme konusunda artan zorluklarla karşılaşacaklardır (Çiftçi, 2016). Bu durumu dünya nüfusundaki engellilik oranının da sayısal olarak yansıdığını görmekteyiz.

2011 yılındaki Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünyada yaklaşık olarak 720 milyon engelli insan vardır. Bunlardan yaklaşık olarak 590 milyonu başka bir deyişle dünya nüfusunun %3,8'i işlevlerini yerine getiremeyecek kadar ağırdır (Çiftçi, 2016). 2003 yılında güncellenen özürlü istatistik verileri sonuçlarına göre de Türkiye'de toplam nüfus oranı %2,58'dir. Ayrıca bu verilere toplam nüfustaki

sürekli hastaları da eklemek yerinde olacaktır (Baybora, 2010). Süreğen hastalık; kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır. Kan hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme hastalıkları, kanserler, davranış bozuklukları olarak bilinir (Baybora, 2010).

Sonuç olarak; insan yaşamının belli bir döneminde fiziksel bazı sıkıntılar ve rahatsızlıklarla karşılaşmakta, bu sebepten dolayı gerekli işlevlerini kısmen de olsa yerine getirememektedir. Bu durumda “engellilik” olarak ifade edilmektedir. Yani engellilik her insanın yaşamında mutlaka karşılaşılabileceği bir sorun olarak ortaya konulmaktadır.

1.2 GÖRME ENGELLİLİĞİNİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI:

Görme engeli veya görme bozukluğunun birçok tanımı vardır. Görme engelliliğin tanımı yasal veya eğitsel olarak iki şekilde ifade edilmekle birlikte görme ve az gören olarak da tanımlanmaktadır (Özyürek, 1995; Cavkaytar, Diken, 2012).

En genel tanımıyla görme bozukluğu bireyin gözlerinden ya da görme sisteminden kaynaklanan bir tıbbi sorun nedeniyle sağlıklı bireyler için sınıf kabul edilen değerlerde görme yeteneğini kullanamaması görme engeli olarak tanımlanmaktadır (Başkurt, 2015). Dünya Sağlık Örgütü görme bozukluğunu 4 şekilde sınıflandırmaktadır (Bağrıyanık, 2019).

1. Normal görüş,
2. Düşük düzeyde görme engeli,
3. Yüksek düzeyde görme engeli,
4. Körlük,

Bir kişinin görme engelli olarak kabul edilebilmesi için tıbbi açıdan mümkün olan bütün düzeltmelerden sonra görüşünün 20/200 oranından az olması durumunda kişi görme engelli kapsamına alınmaktadır. 20/200 oranı kısaca sağlıklı bir insanın 200 feed (60 metre) uzaklıktan görebildiği bir mesafeyi 20 feed (6 metre) ya da daha kısa bir mesafeden gören ya da hiç bir uzaklıktan görmeyen kişiler tıbbi açıdan görme engelli olarak tanımlanır (Bağrıyanık, 2019).

Tuncer (2009), görme engelli tanımının eğitsel ve yasal tanım olduğunu, eğitsel tanımın görme engelli bireylerin eğitim ortamlarının belirlenmesinde etkili olduğunu dile getirmektedir. Eğitsel tanıma göre fonksiyonel kör, görme duyusunu öğrenme için fonksiyonel olarak kullanamayan veya görsel öğrenme materyallerinden yararlanamayan bireyler olarak, az görenler ise tam tersi özelliklere sahip olmaktadır (Cavkaytar, Diken, 2012).

Engelliliğin nedenleri ve bu konuda yapılan tanımlar bakılırsa doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası sebepler üzerinde durulduğunu görebiliriz. Sırasıyla bu nedenleri kısaca açıklanması gerekirse;

Doğum öncesindeki sebepler; kan uyuşmazlığı, rubella (alman kızamığı) doğal frengi vb.dir. Doğum anı nedenler; çeşitli nedenlerle doğumun geç olması, zor olması, yanlış müdahale gibi nedenlerden dolayı iki önemli sorun ortaya çıkabilir. Bunlar arasında en önemli olanı beyin kanaması olduğunu söyleyebiliriz. Bu konum görme merkezini etkilerse körlük meydana gelebilir. Bir diğer ise doğumun gecikmesi, kordonun boyuna dolanması ve başka nedenlerle bebeğin bir süre oksijensiz kalmasıdır.

Doğum sonrası sebepler olarak sırasıyla; kızıl, kızamıkçık, rubella, A ve B vitamini eksikliği, şeker hastalığı, menenjit gibi hastalıklar örnek verilebilir (MEB, 2013).

Dünya Sağlık Örgütü, dünyada yaklaşık olarak 285 milyon görme engellinin olduğu tahmin etmektedir. TÜİK (2016) verilerine göre Türkiye’de ise nüfusun %6’sının yaklaşık olarak 700.000 görme engeli olduğunu belirlemektedir (Bağrıyanık, 2019).

Görme yetersizliğinden etkilenen bireyler eğitim, bilgiye ulaşma ve beceri kazanma konusunda birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Görsel algı ve görsel motor koordinasyonunda görme yetersizliğinden kaynaklı problemler olabilir. Bu sebepten bu becerileri kazandırmak bu bireyler için oldukça zor olmaktadır. Görme engelli bireyler bu açıdan bu becerileri kazanmada sınırlılıklar sergilemektedirler. Bu sınırlılıklar nedeniyle görme yetersizliğinden etkilenmiş bireyler eğitim kurumlarının sunmuş olduğu müfredatta yer alan bilgilere erişmekte problemler yaşamaktadırlar. Eğitim müfredatına sınırlı da olsa erişildiği durumlarda ise akıcılık ve genelleme eksiklikleri oluşmaktadır (Okur, Demir, 2019).

Yine görmeyen veya görme duyusunda ağır derece kaybı bulunan bireyler iletişim becerilerinde ve öğrenme yaşantılarında genel olarak dokunsal ve işitsel araç-gereçlere gereksinim duyarlar. Örneğin, Braille kabartma yazı sistemi görme engelli bireyler tarafından okuma-yazma, iletişim gibi amaçlar için kullanılanların dokunsal bir araçtır. Kabartmasız normal yazılı metinleri okuyamayan görme engelli bireyler Braille kabartma yazı sistemiyle bu yazıları okuyabilmektedirler (Okur, Demir, 2019). Yine işitsel olarak kullanılan CD ve DVD'ler ise görme engeli bulunan bireylerin dinleme becerisi kazanmasında ve eğitim ortamlarının gelişmesinde yeterlilik sağlamaktadır.

Sonuç olarak, görme engellilik kavramı; bireylerin fiziksel sebeplerden dolayı yaşamış oldukları bir sorun olmakla birlikte Milli Eğitim Bakanlığının çalışmasında bu bireylerin görme derecelerine bağlı olarak öğrenme, hareket ve eğitim becerilerini kazanmalarında zorluklar yaşamakla birlikte sese karşıda duyarlı oldukları bilinmektedir. Aynı zamanda bu bireylerin tanımlama ve eğitim ortamlarında da görme engelinin dereceleri önem arz etmektedir (MEB, 2008).

1.2.1. Görme Engellilerin Genel Özellikleri:

Görme engellilik; doğumdan ölüme kadar birçok alanda gelişim becerilerini zorlaştıran, öğrenme becerilerinin kazanımı ve günlük yaşam faaliyetlerini etkileyen, kişisel yeteneklerin gelişimini zorlaştıran, görme gücünün hiç olmama ya da normalden daha düşük olma durumunu ifade eder (Cavkaytar, Diken, 2012).

Görme engellilerin genel özelliklerini çocukluktan başlayarak görme derecelerine bağlı olarak görme engelli bireylerde motor, dil, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimleri ve engel duyusu yönünden özellikleri şeklinde sıralayabiliriz (MEB, 2013).

Motor gelişim; Görme bozukluğu olan çocukların motor gelişimi ve doğuştan sahip oldukları motor becerileri gören çocuklardan farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte engelin derecesi ve çocuğun geç tanımlanması durumunda bazı becerilerini daha geç kazanabilirler. Aşırı koruyucu anne-baba tutumu çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecektir. Aile uygun ortamı hazırlaması durumunda çocuğun çevreye uyum sağlamasını desteklemelidir.

Bilişsel gelişim; Görme bozukluğu olan çocukların zekâsı gören yaşlılarından önemli bir farklılık göstermemektedir. Araştırmalara göre görme engeli, düşük zekâyâ yol açmamaktadır. Ancak görme engelli çocukların kavramsal gelişiminde ya da bilişsel durumda görenlerin gerisinde olduğu gözlenmektedir (MEB, 2013).

Dil gelişimi; Doğumdan itibaren dil gelişim başlar ve önemlidir. Bebeklikten itibaren görme engeliler yüz ifadesi ve mimik hareketlerini göremedikleri için ilk iletişim ipuçlarını yakalayamamaktadırlar. Yetişkinlerde ise işitmeyle kullanılan materyallerde dil gelişimi etkilidir (MEB, 2013).

Duygusal ve sosyal gelişim; Normal gelişim sürecinde sosyal beceriler taklit veya gözlem yoluyla öğrenilir. Göz göze iletişim veya göz kontağı kurma işi insanlar arasında birbirleriyle iletişim kurmada en önemli etmendir. Görme engelli olan bireylerin görme duyusunun kullanamadıkları için dış dünya ile ilişkileri diğer duyu organları kullanarak ödünleme yöntemi ile iletişim kurmaya çalışırlar (MEB, 2013). Dolayısıyla görme engelli bireyler daha çok içe dönük çevreden uzak bireyler olduklarını söyleyebiliriz.

Yukarıdaki özelliklere göre görme engeli bulunan bireylerin diğer bireylerden farklı şekillerde yaşantılarını sürdürdükleri görülmektedir.

Toplum içinde %0,3 ile %0,8 yaygınlık oranıyla karşılaşılan görme engellilik, rastlanma sıklığı düşük olan engellilik arasında yer almaktadır (Ataman, 2009; Gürsel, 2020).

Engel türü açısından bakıldığında görme engelinin sıklığı az olsa da göz öğrenme ve görsel dünyayı algılama konusunda en önemli duyum aracıdır. Duyumlar sağlaması sebebiyle görme fonksiyonunun kaybı durumunda dünyadaki nesneleri anlamlandırma ve buna bağlı olarak öğrenme olumsuz şekilde etkilenmektedir (Özyürek, 1995).

Özellikle doğuştan görme engelli çocuklar iletişim ve hareket becerilerini görsel algılama sayesinde kazanmak zorunda oldukları için çevreyi anlamlandırma ve nesneleri algılama ile çevreyi kontrol etmede problemler yaşamaktadır. Örneğin, kendi yaşlıları renkleri, soyut ifadeleri görsel algı sayesinde kavramaya çalışırken doğuştan görme engelli olan bir çocuk renkleri kavrayamaz, bu da soyut ifadeleri algılamasında sorunlarla karşılaşmasına sebep olur (Cavkaytar, Diken, 2012). Bunun için kavram oluşturma sürecinde yaşadıkları deneyimlerdeki soyut sözel ifadenin

katkısı az olacağından nesnelerin somut dokunma duyusundaki etkileri fazla olmalıdır (Bitteri, 2013).

Bu durumda görme engellilerin dokunsal imajlarının oluşmasında bir nesnenin her yerini ayrı ayrı yoklamak vakit alacağından parmak ucuyla sağlanan duyular arasında kalan boşluklar o nesneyi anlamlandırmak için yeterli olacaktır. Dokunma duyusu bir nesnenin algılanmasında kolaylık sağlamasına karşın dokunulma imkânı olmayan soyut nesneler başkalarının deneyimleri sonucunda yorumladığı sözel ifadelerle veya akıl yürütmelerle algılanmak zorundadır (MEB, 2008). Yani görme engellilerin öğretim sürecinde değişiklikler yapılarak koklama, tatma dokunma ve işitme duyularını veya ortak olan görme gücünün kullanımı sağlatılarak görme eksikliğinin az da olsa giderilebilmesi son derece önemlidir.

1.2.2. Görme Engelli Lise Öğrencilerinin Eğitiminde Materyal Kullanımı:

Günümüzde üretilen bilgi miktarı hızlanarak artmakta buna karşın bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki sürekli gelişmelerde bilginin üretimi ve erişimi konusunda kolaylıklar sağlamaktadır (Aydın, 2012). Toplumda tüm bireyler için ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşmak son derece önemli hale gelmektedir. Bilgiye erişebilmek ve bilgi teknolojilerinden yararlanabilmek toplum hayatına katılım açısından önemlidir. Bilgi toplumunun gereklerinden biri olan bilgiye erişim etkili iletişim kurabilmeyi gerektirmektedir. Bu iletişim bilgi kaynaklarına ulaşımdan bilgisayar kullanımına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Aydın, 2012). Bilgi çağının gereklerinden en önemlisi ise tüm bireyler için her ortamdaki bilgiye erişimi sağlayabilmek, bilgisayar kullanımını arttırmak ve engellilerin bilgi toplumunun dışında kalmaması gerektiğini düşünen bir toplum yaratmaktır (Subaşıoğlu, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünya nüfusunun %10'unu çeşitli engellere sahip kişiler oluşturmaktadır. Tüm dünya da yaklaşık 45 milyonu tamamen görmeyen olmak üzere toplam 314 milyon görme engelli kişi bulunmaktadır (Aydın, 2012).

Diğer engel grupları içerisinde görme engellilerin yaşantılarını bağımsız bir şekilde sürdürebilmeleri için bilgiye erişim konusunda daha fazla desteğe ihtiyaçları vardır. Bu bireylerde diğer bireyler gibi eğitim, yaşam boyu öğrenim, iş ve toplum

hayatına katılım vb. nedenlerden dolayı bilgiye erişim ihtiyacı duymaktadırlar. 13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen engellilerin haklarına ilişkin sözleşme 30 Mart 2007'de Türkiye Cumhuriyeti tarafından imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin amacı engelli bireylerin herkesle eşit eğitim hakkına sahip olması ve en doğru şekilde eğitim almasının teşvik edilmesidir (Aydın, 2012).

Görme engelli bir birey eğitim alabilmek topluma katılabilmek ve her şeyden önemlisi de bağımsız bir birey olabilmek için bilgiye herkesle eşit şekilde ulaşmak ihtiyacındadır. Dünyada ve Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında birçok bilgi iletişim aracının görme engelli bireylere göre düzenlenmediği görülmektedir. Birçok dergi-kitap vb. araçlar, braille alfabesi, konuşan kitap gibi görme yetersizliği olan kişiler için yeterli değildir.

Günümüzde bilgiye ulaşmanın önemli yollarından birisi de görsel materyallerden yararlanarak fotoğraf gibi araçların katkı sağlamasıdır. Bu materyallerde görme engelli bireyler için tam olarak düzenlenmemekte, yazılımlar bu bireylere görsel öğeleri tam olarak betimleyememektedir. Fakat engellilere yönelik yazılım ve ekipmanların gelişmesi görme engellilerinde bilgiye erişiminde kolaylık sağlamıştır (Aydın, 2012).

Yine internetin kullanımı bu bireyler için sadece bilgiye erişimi kolaylaştırmamış, aynı zamanda onlara yeni bir bilgi ve iletişim ortamını da sağlamıştır. Ancak web ortamındaki bilgi giderek daha fazla görsel hale gelmektedir. Web sitelerinin tasarımı ve gerçekleştirilmesinde görme engelli kullanıcılarının gereksinimlerinin göz önünde bulundurulduğunu söylemek güçtür (Aydın, 2012).

Lise eğitimi alan görme engelli öğrenciler diğer görme engelli bireylere göre daha çeşitli ve çok yönlü bilgiye ihtiyaçları vardır. Bu öğrenciler ellerindeki kaynakları kullanmaya çok ihtiyaç duymaktadırlar. Bu öğrenciler için gerekli olan materyallerin düzenlenmesi ve kullanımının arttırılması önemli hale gelmektedir.

Öncelikle bu öğrencilerin materyal kullanımında materyallerin bulunduğu ve eğitimlerini kolay bir şekilde sürdürebilecekleri destek eğitim odaları bulunmaktadır. Bu oda engeli olmayan yaşlılarıyla aynı düzeyde öğrenim görmeye ihtiyaç duyan tüm öğrenciler için okullarda bulunması zorunlu bir odadır. Bu ortamda özel araç-gereçlerin de bulundurulması gerekmektedir. Engelli olan öğrenci öğrenim gördüğü

sürece bu oda mutlaka açık halde bulunmalıdır. Bu ortamda eğitim almaya hak kazanan öğrenciler BEP geliştirme kurulunun kararıyla belirlenir. Engelli öğrenciler bu ortamdan faydalanır (Ünal, 2021).

Lise öğrenimi gören görme engelli bir öğrenci, eğitim-öğretim yılının başında kullanacağı tüm materyalleri örneğin; Braille alfabe ile basılmış olan ders kitaplarını Milli Eğitim Bakanlığı, destek hizmetleri genel müdürlüğüne bağlı ders aletleri yapım merkezinden talep etmektedir. Bu merkezde ayrıca yazı tableti ve kalem, pergel, rulet, küptaş kasa gibi araçlar da bulunmakta, bunlarda eğitim materyali olarak kullanılmaktadır. Engelli bir birey bu materyalleri okuluna talep ederek ulaşabilir (Ünal, 2021). Yine bir görme engelli lise öğrencisi için materyal kullanımı sınavlarını ve kendini değerlendirmesini sağlayabilir. Burada her engelli öğrencinin bir BEP planı olmalı, okullarda bu plana uygun hareket etmelidir. Sınavın hangi ortamda ve ne şekilde gerçekleşeceği, sınav süreleri, sınav araç-gereçleri, sorulacak soruların özellikleri gibi durumlar okulda BEP planına uygun şekilde belirlenmektedir. Bir öğrenci kendine uygun sınav yöntemini ve materyallerini belirleyerek buna okulundan talep etmekte ve okulda buna uygun şekilde sınav hazırlamalıdır (Ünal, 2021). Bazı öğrenciler için bilgisayar ortamında, bazıları Braille alfabe ile bazı öğrenciler için ise bir okuyucu eşliğinde sınava girmesi uygun olacaktır. Yine süresi bu öğrencinin durumuna uygun şekilde uzatılmalı, sorulacak sorularda bu öğrenciye uygun hazırlanmalıdır. Şekil içerikli grafik-resim vb. içeren sorular ya Braille harflerle betimlenmeli mümkün değilse bu sorulardan muaf tutulmalı veya bu sorulara eşdeğer sorular hazırlanmalıdır. Okul bu tür öğrenciler için sınavlarında kullanacağı uygun araç-gereçleri temine mecbur durumdadır (Ünal, 2021).

Sonuç olarak, teknolojik gelişmeler günümüzde büyük bir hızla artış göstermekte buna bağlı olarak bilgiye erişim o oranda hızlanmaktadır. Toplumun bir üyesi olan görme engelli bireylerde topluma uyum sağlaması açısından teknolojik gelişmelere uyum sağlamak zorunda kalmaktadır. Aynı şekilde bu bireylerin eğitim ortamlarında da bu gelişim önemli rol oynamakta, bu bireylerin materyal kullanımına olan ihtiyacı da gelişmelere paralellik göstermektedir.

1.3. ENGELLİLERİN EĞİTİMİ:

1.3.1. Engellilerin Eğitimi:

Bildiğimiz üzere fırsat ve imkân eşitliği her birey için gereklidir. Buna bağlı olarak toplumun bir üyesi olan engelli bireylerde eğitim alma hakkına sahiptir. Engelli bireylerin eğitim durumuna geçmeden önce hak kavramından bahsetmek yerinde olacaktır. İnsan hakları insanın doğumla hatta bazıları anne karnındayken kazandığı haklar olup bireyin insan olarak varlığını saygınlığını ve insanca yaşam koşullarını oluşturması için gerekli olan haklardır. Demokratik devletlerde tüm insan haklarının geliştirilmesi ve bu konuda bilgilendirme yapılması en temel amaç olarak kabul edilmektedir (Eser, 2019).

İnanç özgürlüğü, güvence altında olmak, konut dokunulmazlığı, özel hayata saygı, mülkiyet hakkı ve eğitim hakkı en önemli haklardandır. Eğitim hakkı bu haklar içerisinde en temelidir. Her birey durumu ne olursa olsun hangi zümre veya topluma ait olursa olsun eğitim almaya hak kazanmıştır. Bireyin eğitilmiş olması o toplumu geleceğe güvenle bakan, kendinden emin geleceğinden emin bir toplum haline getirmiştir (Besiri, 2009).

Bir birey her şeyden önce kendine ait hakları bilmek durumundadır. Bu hakların ne olduğunu bildiği takdirde özgüveni artmakta, geleceğe daha güvenle bakmaktadır. Yine bu haklar içerisinde en temel olanı eşitliktir. Her birey kanun ve devletin yasaları önünde eşittir. Sosyal yapısı, genel durumu, bulunduğu grup ne olursa olsun eşitlik ilkesinden asla taviz verilmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında bu eşitlik ilkesi en net şekilde vurgulanmıştır. Anayasanın 10. maddesine göre herkes dil, ırk, renk cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din mezhep vb. sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Yine anayasanın 10. maddesi ek fıkrasına göre çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz ibaresi kullanılmıştır. Hiçbir kişiye aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmayacağı da bu maddeyle en belirgin şekilde ifade edilmiştir. Devlette bu eşitlik ilkesine bağlı kalmak zorundadır (T.C. Anayasası, 1982). Bu maddede eşitlik ilkesine daima uyulmak zorunda olduğu dile getirilmekle birlikte yaşlılar, özürlüler, çocuklar vb. için alınacak tedbirlerin de bu ilkeye aykırı olmayacağı belirlenmiştir. Bu sayede her durumdaki bireyler için farklı tedbirlerde

alınabilmektedir.

Bu eşitlik ilkesine bağlı olarak toplumun bir bireyi olan engellilerinde en temel hakkı olan eğitim hakkından mahrum edilmemesi gerekmekte, her engelli birey eğitim hakkına sahip olduğunu bilmektedir. Her toplum engelli bireylerin eğitim hakkına sahip çıkmak durumundadır. Engellilerin eşit şekilde eğitim hakkından yararlanması için her devlet üzerine düşeni yapmak durumunda, bu bireyler için farklı tedbirler almak zorundadır (Besiri, 2009).

Yine anayasanın başka bir maddesinde de eğitimde hiçbir grup, zümreye veya engelli bireylere imtiyaz tanınmaz. Kadın-erkek tüm bireyler kanun ve devlet önünde eğitim alma noktasında eşittir. İlköğretim kız ve erkek tüm bireylere zorunludur. Eğitim Atatürk ilkeleriyle belirlenmiş bir haktır. Devlet gözetiminde gerçekleştirilir. Yine eğitim kanunla belirlenir (T.C. Anayasası, 1982). Anayasamızda da belirlendiği üzere durumu grubu ne olursa olsun hiçbir birey eğitimden mahrum edilmemektedir. Bu maddede eşitlik ilkesine bağlı olarak engelli birey ayrımı gözetmeksizin tüm bireylerin eğitim almaya hak kazandıklarını dile getirmektedir.

Türk Milli Eğitiminin temel kanununun 4. maddesine bakacak olursak; eğitim kurumları; dil, ırk, cinsiyet ve engellilik ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmamaktadır. Eğitim hizmetleri tüm vatandaşların durumlarına ve kabiliyetlerine uygun şekilde belirlenmek durumundadır (MEB, 1973). Yine bu kanunda da tüm bireylerin eğitim hakkına sahip olduğu ve bu hakkın devlet tarafından düzenlenmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Eğitim hakkının devlet tarafından kurumsallaşması 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan anayasa ve kanunlarda bu hakkın devletin elinde olması gerektiği belirlenmiştir. Bu dönemde birçok konuda krizler yaşayan devletler eğitimin kurumsallaşması konusunda istekli olmuşlardır (Gümüş, 2018). Yine bu dönemde eğitimin toplumdaki her birey için bir hak olarak kabul edilmesi de ön plana çıkmıştır. Bu süreçte gelişen insan haklarıyla birlikte eğitim hakkının da durumu ne olursa olsun her birey için tanınması gerektiği belirlenmiştir. Bu dönemde yapılan pek çok antlaşmada eğitim hakkının devletler tarafından bütün vatandaşlara tanınması, eğitimin bir kısmının mecbur olması ve ücretsiz olması, ortaöğretimin çeşitlendirilmesi, yükseköğretimin de herkese açık olması önem kazanmıştır. Yine eğitimde engelli ve dezavantajlı gruplara kolaylık

sağlanması düşüncesi hâkim olmuştur. Burada Türkiye Cumhuriyeti yasalarında pozitif bir yaklaşımla engellilerinde eğitim hakkını tanımış olduğunu görmekteyiz (Demirtaş, 2019).

Günümüze gelindiğinde her toplum engelli bireylerin eğitimi konusunda farklı bakış açılarına sahip olsa da bizim ülkemiz toplumunda bu düşünce tam olarak yerleşmemiştir. Engellilerinde bir birey olduğu ve eğitim hakkından mahrum edilmemesi gerektiği düşüncesi toplumlara kazandırılması gereken en temel kazanımlardan birisidir.

Sonuç olarak eğitim alma hakkı herkese eşit şekilde verilmesi gereken bir haktır ve toplumun bir üyesi olan engelli bireylerinde bu haktan mahrum edilmemesi düşüncesi tüm toplumlara kazandırılması gereken bir düşüncedir. Buna bağlı olarak bu konudaki çalışmaların artırılması, engelli bireylere eğitim verecek uzman kadroların yetiştirilmesi, bu bireylere düzenli eğitim ortamlarının ve materyallerin sağlanması devletin ve toplumun en temel görevlerindendir.

Görme engellilerin eğitimi:

Bir veya iki gözünde kısmen veya tamamen görme kaybı olan ya da görme bozukluğu olan kişi görme engelli olarak tanımlanmaktadır (Yazar, 2021). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere görme engelli bireyler için en önemli unsur göz fonksiyonunu kullanamamasıdır. Bu bireylerin göz fonksiyonlarını kullanamamaları tüm yaşantılarını etkilemiştir. Genel anlamda eğitimde sunulacak materyal öncelikle görsel şekilde sunulur, daha sonra insanların anlamaları beklenir. İnsan önce görür ve görmediği bir şeyin anlaması beklenemez. Işık, şekil, renk, boyut ve hareket gibi kavramları görme duyusuyla algılamak mümkündür (Eser, 2019).

Görme yetersizliği olan bireyler göz fonksiyonlarını kullanamadıkları için nesneleri ve soyut ifadeleri tam olarak kavrayamazlar. Buda onların eğitimlerinde soyut kavramların algılanmasını güçleştirmektedir. Bu bireyler görsel fonksiyonlarını kullanamadıkları için bu organların yerine dinleme ve dokunma duyularını kullanmaktadırlar (Eser, 2019). Bu bireyler dinleme ve dokunma duyularını kullansalar da göz fonksiyonlarını kullanamadıkları için görsel ifadeleri kavramada zorluklar yaşamaktadırlar. Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireyler eğitim ortamlarında da çok fazla sıkıntılar yaşamaktadırlar. Her şeyden önce derslerde ve sınıf ortamında diğer öğrencilere göre dersleri ve anlatılanları daha geç algırlar. Bu

durum görme engelli bireylerin görme düzeylerine göre de değişiklik gösterebilmektedir. Öğretmenlerin dersleri işlerken bu durumu göz önünde bulundurması gerekmektedir. Az gören öğrenciler, hiç görmeyen öğrenciler ve tam gören öğrencilere göre ders ortamları oluşturulmalıdır (Ünal, 2021). Yine bu bireylerin öğrenim gördüğü programdaki dersler bu bireylere göre düzenlenmelidir. Bu düzenleme yapılmadığı takdirde bu bireyler soyut kavramları algılamada sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Görme yetersizliğinden etkilenen bireyler görme fonksiyonlarını kullanamadıkları için öğrenmede güçlük yaşamaktadır. Bilgi edinmede ders müfredatına sınırlı bir şekilde erişilse bile akıcılık ve genelleme eksikliği oluşmaktadır (Okur, Demir, 2015).

Yukarıda bahsedildiği üzere görme yetersizliğinden etkilenen bireylerin en çok kullandıkları duyular işitme ve dokunmadır. Bu bireyler göz-el koordinasyon yerine işitme ve dokunma fonksiyonlarını kullanmak durumundadır. Bu bireylerin işitme ve dokunma duyuları hassastır ve öğrenmede kolaylık sağlamaktadır (Boydak, 2015).

Buyurgan ve Demirdelen (2009) bu bireylerin eğitimlerinde diğer duyu organlarını kullanabilmeleri ve daha iyi bir eğitim ortamından yararlanabilmeleri için bu bireylere yönelik eğitim ortamı, yöntemi ve mekânların önemli olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla görme yetersizliği olan bireyler için özel eğitim hizmetlerinin ve ortamların oluşturulması gerektiğini belirtmektedir.

Görme engelli öğrenciler için farklı eğitim ortamları ve programları oluşturulurken öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmalı, bireysel ihtiyaçlar belirlenmeli buna bağlı olarak öğretim süreçleri oluşturulmalıdır (Eser, 2019).

Görme engelli bireylerin eğitimlerinden bahsettikten sonra bu bireylerin kullandıkları eğitim materyallerinden bahsetmekte yerinde olacaktır. Bu materyaller sesli kaynaklar, yazılı kaynaklar ve basılı kaynaklardır.

1.3.1.1. Sesli kaynaklar:

Görme engelli bireylerin en çok tercih ettikleri kaynaklarından biridir. Bu kaynaklarda veri bir kişi tarafından veya yazılımlarla kişilerin işitme duyularını hedeflemek için kullanılır (Başkurt, 2015). Sesli kaynakların en önemli olanlardan

biri sesli kitaplardır. Bu kitaplar uzun yıllardır gönüllü okuyucu tarafından okunmakta ve görme engelli bireyler için tek seçenek olmuştur (Başkurt, 2015).

1.3.1.2. Yazılı kaynaklar:

Bilgi teknolojileri ve donanımların yanı sıra birçok gelişmiş yazılı kaynak günümüzde görme engelli bireyler tarafından kullanılmaktadır. Bu kaynakların en başında bilgisayarlar ve bilgisayar yazılımları gelmektedir. Bilgisayarlar ve bilgisayar yazılımları bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle görme engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştıran en önemli ve en kullanışlı araçlardan bir olmuştur. Görme engelli birey bilgisayar ve bilgisayarda kullanılan yazılımlar sayesinde metinleri doğrudan okuyabilir, eğitim ve meslek hayatında çevreye ve diğer bireylere olan bağımsızlığı azalmaktadır. Yine bu bireyler ders kitaplarını bilgisayarlardaki yazılımlar sayesinde okuyabilir, gerekli noktaları not alabilir, ödevlerini yapabilir (Tanyeri, 2019). Ayrıca bilgisayar haricinde de telefonların ekran okuyucularında kullanılan yazılımlarda mevcuttur ve görme engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırmaktadır.

1.3.1.3. Basılı kaynaklar:

Basılı kaynaklar görme engelli bireyler için özel geliştirilmiş alfabeye ait harflerin kâğıt üzerinde kabartılarak görme engelli bireyler tarafından okunulabilir hale getirilmesiyle elde edilmektedir.

Görme engelli bireyler tarafından en çok kullanılan basılı kaynaklar Braille alfabesiyle oluşturulan formattır. Braille görme yetisini kısmen ya da tamamen kaybetmiş bireyler tarafından kullanılan yazı sistemidir. Braille alfabesi Charles Barbieri ait olan ve aslında Napolyon'un askerlerine geceleri sessiz bir iletişim sağlayacak bir sistem geliştirmesi üzerine oluşturulan "Nighet Writing" isimli yazı tekniğinin görme engelli bireylere uyarlanabilir olduğunu düşünülmesi ve bu tekniği geliştirmesi ile ortaya çıkmıştır (Başkurt, 2015). Dolayısıyla görme engelli bireylerinde diğer bireyler gibi kitap okumasına imkân sağlamıştır.

Sonuç olarak, görme engelli bireylerin eğitim yaşantılarında daha başarılı bir öğrenme hayatının sağlanması ve sorunların çözümü için bu bireylere uygun eğitim ortamlarının oluşturulması, derslerde uygun materyallerin kullanılması, sınavların

kişinin engel durumuna uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir (Okçu, Sözbilir, 2016). Ayrıca hazırlanan materyallerin bu bireylere göre somut şekilde hazırlanması önemli olmaktadır (Eser, 2019).

1.4. DÜNYADA GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN EĞİTİMİ:

Görme engelli bireylerin tarihi süreçteki eğitimini incelenirse; 18. yüzyıla kadarki dönemde eğitimde çok fazla yol kat edilmemiş olduğunu görebiliriz. Görme engelli bireyler toplumda çok fazla yer edinmemişlerdir. Bu sebepten eğitimde de çok fazla sistemli bir düzen olmadığı görülmektedir. Orta çağın bitiminde bilimde sanatta ve felsefede ilerlemenin yer aldığı Rönesans Devrimi başlamıştır. Bu dönem görme engelli bireyler açısından da bilimdeki ilerlemelere paralel olarak eğitimde de gelişmeler yaşanmıştır. Diğer yandan başta felsefeciler (özellikle Aristo ve Platon gibi) olmak üzere bazı aydınlar körlerin bireysel özelliklerini dikkate alarak eğitim alabilecekleri düşüncesini ortaya koydukları görülmektedir. Böylece körlerin eğitim alabilecekleri eğitim kurumları da ortaya çıkmıştır (Özel, 2011). Bu arada Paris'te ilk kez sağırılar okulunun açılması benzer bir kurumun körler içinde açılacağı düşüncesini doğurmuştur. Bunun sonucunda Valentin Haüy tarafından 1785 yılında Ulusal Genç Körler Kurumu (Le Le Enstitution National Pour Les Jeunes Aveugles) adıyla ilk körler okulu Paris'te açılmıştır. Haüy körlerin yalnızca eğitimde değil iş yaşamında ve endüstride de etkili olması gerektiğini düşünmüş ve bu konudaki felsefi olarak konunun önünü açmıştır (Özel, 2018). Ayrıca bu okulda eğitim gören Luis Braille, Braille alfabesinin sistemini geliştirerek görme engelli bireylerin kullanıma sunmuştur (Başkurt, 2015).

Haüy'ün kurduğu bu okul diğer kurulacak okulların peş peşe açılmasına temeli oluşturmuştur. Batı dünyasında durum bu şekildeyken İslam coğrafyasında ve doğu toplumlarında körlerin eğitilebileceği anlayışı daha fazladır. Buna bağlı olarak körlerin hafızlık, masörlük, dokumacılık, müzisyenlik gibi birçok mesleği yapabileceği düşüncesi hâkim olmuştur. Bu çağlarda körlerin eğitileceği yaklaşımı Mısır'da hâkim olmuştur. Kahire'deki El-esher medresesinde körlere 12 yıl süreli hafızlık eğitimi verilmiştir. Bununla birlikte Japonya, Sem Petersburg ve Liverpool gibi yerlerde körler okulları peş peşe açılmış ve körlerin eğitime yönelik girişimlerde gelişme göstermiştir (Özel, 2018).

20. yüz yılın başları itibariyle Amerika ve çeşitli Avrupa ülkelerinde körlere yönelik kaynaştırma ve özel eğitim uygulamaları artı göstermiştir. Bu uygulamalar çeşitlilik göstermekle birlikte görme engelli bireylerin kendi akranlarıyla eğitim görmesi amaçlanmıştır (Özel, 2018).

Sonuç olarak; dünya genelinde görme engelliler ilk çağlarda tanınmazken aydınlanmayla birlikte bu bireyler için gerekli eğitim ortamlarının oluşmasıyla günümüze kadar benimsenmeleri ve eğitilmeleri sağlanmış, bu sayede bu bireylerde eğitim alma hakkına sahip olmuşlar bu hak bir insan hakkı olarak ortaya çıkmıştır.

1.5. TÜRKİYE’DE GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN EĞİTİMİ:

Ülkemizde görme engelli bireylerin eğitimlerine yönelik ilk girişimler İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde gerçekleşmiştir. 1889 yılında işitme engelli bireylere eğitim vermek üzere bir okul kurulmuş daha sonra bu okula görme engelli bireylerde dâhil edilmiştir (Başkurt, 2015).

Bu okul daha sonra kapanmıştır. 1921 yılında özel İzmir Sağır-Körler Okulu açılmış ve bu okul 1950 yılına kadar özel eğitim faaliyetlerini devam ettirmiş aynı yıl Milli Eğitime Bakanlığına devredilmiştir (Aydın, 2012).

Günümüze bakıldığında ise ülkemizde yalnızca görme engelli bireylerin eğitim aldığı okullar olmakla birlikte görme engelli bireylerin diğer engelli bireylerle birlikte eğitim gördükleri okullar ve özel eğitim kurumları da bulunmakta bu sayede görme engelli bireylerde eğitimde diğer akranlarıyla aynı düzeye erişebilmektedir (Kanık, 1994).

Sonuç olarak, eğitim hayatının her alanında etkin olabilmek ve topluma katılımda kolaylık sağlamak için önemli bir haktır. Eğitimli bir birey her zaman geleceğe güvenle bakan, kendinden emin, topluma yararlı bir birey olarak yetişir. Toplumun bir üyesi olan görme engelli bireylerde eğitim alma hakkından mahrum edilmemeli, bu bireylere yönelik her toplumda eğitim ortamları sağlanmalıdır.

1.6. TEZİN AMACI

Bu çalışmanın amacı; Uşak ili liselerinde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan materyallere yönelik

öğretmen ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilerek sonuçları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenler ve görme engelli öğrencilere yönelik aşağıdaki verilen sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Öğretmenlerin değerlendirmelerine göre; liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan işitsel materyaller yeterli midir?
- 2- Öğretmenlerin değerlendirmelerine göre; liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan yazılım materyaller yeterli midir?
- 3- Öğretmenlerin değerlendirmelerine göre; liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan basılı materyaller yeterli midir?
- 4- Öğrencilerin değerlendirmelerine göre; liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan işitsel materyaller yeterli midir?
- 5- Öğrencilerin değerlendirmelerine göre; liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan yazılım materyaller yeterli midir?
- 6- Öğrencilerin değerlendirmelerine göre; liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan basılı materyaller yeterli midir?

1.7. TEZİN ÖNEMİ

Bu çalışmanın önemi; liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan işitsel materyaller, yazımsal materyaller ve basılı materyallere yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleriyle değerlendirilerek bu konudaki yeterliliği olup olmadığı sonuçları ortaya koymaktır.

Bu araştırmanın sonucu liselerde öğrenim görmekte olan görme engelli öğrencilerin materyal yetersizliği varsa ortaya koyarak onların eğitimlerinde gerekli araç-gereçlerin onların başarısındaki katkıya vurgu yapılacaktır. Bu amaç

doğrultusunda bir çalışma yaparak alana bilimsel katkıda bulunma önemi üzerinde durulmuştur.

1.8. VARSAYIMLAR

Bu araştırmada;

1. Araştırmaya katılan öğretmenler ve öğrenciler, ölçekteki maddeleri çocuğunun gerçek durumuna göre objektif bir şekilde cevaplandığı varsayılmaktadır.

2. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış sorulara araştırmaya katılan öğretmenler ve öğrencilere tarafsız ve doğru şekilde cevaplamışlardır.

1.9. SINIRLILIKLAR

Bu çalışmaya 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz ve bahar döneminde Uşak ilindeki liselerde eğitim ve öğretim gören görme engelli 9 öğrenci ve bu okullarda Türk Dili ve Edebiyatı dersini veren ve görme engelli öğrencilerle çalışmış olan 9 öğretmen olmak üzere araştırmamıza 18 kişi katılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlere demografik bilgi formunun yanında her katılımcıya 3 materyal değerlendirme formu uygulanmıştır. Bunun yanında araştırmaya katılan öğrencilere işitsel materyaller, yazılım materyaller ve basılı materyaller ile ilgili açık uçlu yarı yapılandırılmış on dört soru sorulmuştur. Bu sorulardan altısı araştırmaya katılan görme engelli öğrencilere yönelik ve sekiz soru da araştırmaya katılan öğretmenlere yönelik hazırlanıp katılımcılara sorulmuştur.

2. YÖNTEM, EVREN-ÖRNEKLEM VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2.1.YÖNTEM

Nitel veri analizi bir sürecinde araştırmacı verileri düzenler, analiz birimlerine ayırır, sentezler, biçimleri ortaya çıkarır, önemli değişkenleri keşfeder ve hazırladığı raporda hangi bilgilere yer vereceğine karar verir (Walcott, 1994). Ölçme, belli bir nesnenin belli bir özelliğe sahip olup olmadığının, sahipse sahip oluş derecesinin gözlenip, gözlem sonuçlarının özellikle sayısal sembollerle ifade edilmesidir. Değerlendirme, bir ölçüm sonucunu bir ölçütle karşılaştırarak değer yargısına varmadır (Demirel, vd., 2002).

Bu çalışmanın temel amacı “Liselerde görme engelli öğrenciler için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan materyallere yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi” şeklinde olup araştırmada bir demografik bilgi formu, altı değerlendirme formu ve on dört yarı yapılandırılmış açık uçlu soru sorulmuştur.

Öğrenci ve öğretmenlere verilen yarı yapılandırılmış basılı materyaller, işitsel materyaller ve yazılım materyallere yönelik hazırlanmış değerlendirme form sonuçlarını yüzdelik olarak hesaplanarak sonuçları tablo şeklinde verilmiştir. Bunun yanında on dört soruya verilen yanıtlar nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analizine dayalıdır. İçerik analizinde araştırma konusuyla ilgili kategoriler oluşturulur ve daha sonra incelenen adaylardan elde edilen veriler doğrultusunda kelimeler, cümleler bu kategorilere atanarak sayım işi gerçekleştirilir (Silverman, 2001). Nitel veriler içerik analizi yapılarak tablo şeklinde her bir katılımcı belli başlık altında sırası ile verilmiştir.

Görme engelli lise öğrencilerinin kullandıkları materyalleri kabaca 3 ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; basılı materyaller, işitsel materyaller ve yazılım materyalleri şeklinde sıralanabilir. Bu araştırmaya katılan öğrencilere bu üç materyallerin yeterliliği sorulmuştur. Ayrıca göreme engelli öğrencilerin öğretmenlerine de bu üç materyallerin öğrencilerinin kullanım ve öğrenmeleri husus sorulmuştur. Sadece görme engelli öğrencilere değil bunların eğitimcilerinin görüşüne de başvurulmuştur. Öğretmen görüşleri de değerlendirilmiştir.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu çalışmaya 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz ve bahar döneminde Uşak ilindeki liselerde eğitim ve öğretim gören görme engelli 9 öğrenci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubu 6 kadın, 3 erkek olmak üzere toplamda 9 öğrenciden oluşmaktadır. Uşak ilindeki liselerde toplam 9 görme engelli öğrenim görmekte olduğu tespit edilerek bu öğrencilerin tümüne ulaşılarak araştırmaya dâhil edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Demografik Bilgiler

Araştırmaya Katılan Öğrenciler	Cinsiyet	Görme Düzeyi Yüzdelik Olarak
1	Erkek	% 58
2	Kadın	% 50
3	Kadın	% 0
4	Kadın	% 50
5	Kadın	% 10
6	Kadın	% 50
7	Kadın	% 50
8	Erkek	% 90
9	Erkek	% 25

Ayrıca araştırmamıza Uşak ilindeki liselerde görev yapmakta olan ve görme engelli öğrenciler çalışmış olan toplam 9 Türk Dili ve Edebiyat Bölümü mezun öğretmenler katılmışlardır. Uşak ilinde toplam 9 öğretmen araştırmamıza dâhil olmasının nedeni olarak bu eğitimcilerin meslek hayatlarında görme engelli öğrencilerle çalışmış olmaları dolayısıyla seçilmişlerdir. Araştırma alanımızdaki mesleki deneyimleri bize katkı sağlanacağı ve ışık tutacağı açısından önemli görülmüştür.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler

Araştırmaya Katılan Öğretmenler	Cinsiyet	Kıdem Yılı	Yaş	Medeni Durum	Engelli Öğrencilerle Çalışma Durumu
1	Kadın	17	40	Evli	Evet
2	Kadın	15	35	Evli	Evet
3	Kadın	17	40	Evli	Evet
4	Erkek	19	42	Evli	Evet
5	Kadın	25	50	Evli	Evet
6	Erkek	10	33	Evli	Evet
7	Erkek	14	34	Evli	Evet
8	Kadın	10	22	Evli	Evet
9	Kadın	13	35	Evli	Evet

2.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmaya katılan Uşak ilinde Uşak İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde Türk Dili ve Edebiyatı mezunu öğretmenler ve Uşak ilinde Uşak İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde eğitim gören 9 görme engelli lise öğrencisine demografik bilgi formu yanında her katılımcıya 3 materyal değerlendirme formu uygulanmıştır. Materyal değerlendirme formları Demirel ve arkadaşları (2002) tarafından “basılı materyaller değerlendirme formu, işitsel materyaller değerlendirme formu ve yazılım materyaller değerlendirme formu” şeklinde geliştirilen toplamda 6 değerlendirme formdan oluşmaktadır. Bu değerlendirme formu “yüksek, orta ve düşük” 3 seçenekli “likert” tipi değerlendirme formu olduğu için yeniden güvenilirlik ve geçerlilik değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Bunun yanında araştırmaya katılan öğrencilere işitsel materyaller, yazılım materyaller ve basılı materyaller ile ilgili açık uçlu yarı yapılandırılmış on dört soru sorulmuştur. Bu sorulardan altısı araştırmaya katılan görme engelli öğrencilere yönelik ve sekiz soru da araştırmaya katılan öğretmenlere yönelik hazırlanıp katılımcılara sorulmuştur.

3. BÖLÜM BULGULAR, TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular her alt problem için başlıklar halinde sunulmuştur. Altta önce öğretmenlere yönelik uygulanan ölçekler ve açık uçlu soruların bulgularına ve daha sonra sırası ile öğrencilere yönelik uygulanan ölçekler ve açık uçlu soruların bulgularına yer verilmiştir.

3.1 BULGULAR

3.1.1. Araştırma Sonucuna Göre Öğretmenlere Yönelik Uygulanan Ölçekler ve Açık Uçlu Soruların Bulguları:

Tablo 3. İşitsel Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Uygulanan Ölçek Soruları Sonucu Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları

Maddeler		Yüksek	Orta	Düşük	Toplam
1. Programla uyum	F	2	2	5	9
	%	22,2	22,2	55,6	100,0
2.Doğruluk ve güncellik	F	1	4	4	9
	%	11,1	44,4	44,4	100,0
3.Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği	F	3	3	3	9
	%	33,3	33,3	33,3	100,0
4.Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması	F	2	2	5	9
	%	22,2	22,2	55,6	100,0
5.Katılımı teşvik etme özelliği	F	2	3	4	9
	%	22,2	33,3	44,4	100,0
6.Teknik kalitesi	F	1	4	4	9
	%	11,1	44,4	44,4	100,0
7. Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)	F	2	3	4	9
	%	22,2	33,3	44,4	100,0

8. Ön yargılardan arındırılmış olması	F	4	4	1	9
	%	44,4	44,4	11,1	100,0
9. Kullanıcı kılavuzu	F	3	1	5	9
	%	33,3	11,1	55,6	100,0
10. Okuma düzeyinin uygunluğu	F	3	3	3	9
	%	33,3	33,3	33,3	100,0
11. Düzenlemenin açıklığı	F	5	4	0	9
	%	55,6	44,4	0	100,0
12. İçindekiler / dizin	F	6	2	1	9
	%	66,7	22,2	11,1	100,0

Tablo incelendiğinde; işitsel materyallere yönelik sıralanan maddeler arasında yüzdelik puan açıdan en yüksek “İçindekiler / dizin ” maddesini öğretmenler yeterli buldukları buna karşı materyallere yönelik “Düzenlemenin açıklığı” maddesi orta ve diğer tüm maddelerin en düşük puan aldıkları görülmüştür. Dolayısıyla genel ortalamaya baktığımızda araştırmaya katılan öğretmenlerin değerlendirmelerinde işitsel materyallerin yeterliliğinin düşük olduğunu görüldüğü ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmanın nitel bölümde öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış sorulardan birincisi olan *Görme düzeyiyle bağlantılı olarak dersiniz açısından öğrencinin kullandığı işitsel materyallerin öğrenmeye etkileri konusundaki görüşleriniz dile getiriniz?* Sorusuna, araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. “Görme Düzeyiyle Bağlantılı Olarak Dersiniz Açısından Öğrencinin Kullandığı İşitsel Materyallerin Öğrenmeye Etkileri Konusundaki Görüşlerinizi Dile Getiriniz?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Çok fazla materyal yok okulda. Akıllı tahtalarımız var. Öğrenci önde oturduğu için yazıları büyütebiliyoruz. Ekranı da büyütebiliyoruz. Herhangi bir problem yaşamıyor. Ama kitap konusunda öğrenciler sıkıntı yaşamaktadır. Var olan kitaplar onlara özel hazırlanmış kitaplar değil. Yazılılarda öğrenciler için yazılı kâğıtlarını büyütüyoruz. Öğrenci kâğıdı okuyamadığı zamanda yardımcı bir kişi oluyor.</i>
2	<i>Öğrencimiz nasıl bir materyal kullandığını bilmiyorum. Türk Dili ve Edebiyatı dersi açısından nasıl bir materyal kullanılması gerektiği hakkında benimde yeterli bilgim yok.</i>
3	<i>Şu an uzaktan eğitim dolayısıyla yüzde yüz olmasa da öğrencimiz görme engeli olduğu için %100 olmasa da %60 oranında etkilidir. Metinleri dinleyebiliyor ve biz okuyoruz.</i>
4	<i>Milli Eğitimde görme engelli öğrencileri bireyselleştirilmiş eğitim programı oluyor. Biz bu öğrencileri özel çalıştırıyoruz. Bende kendi öğrencilerimi bireyselleştirilmiş eğitim programı planı doğrultusunda çalıştırdım. Biz çalıştırırken Braille alfabesinden yararlandılar. Normalde yazılıda sormamız gereken görsel soruları görmüyorlar. Görme engelli öğrencilerimiz özellikle temalı şekilli sorularda zorlanıyorlar. Bu öğrencilerin sınav ve çalıştırmaları ayrı oluyor. Derste akıllı tahtayı izleyemiyorlar, yazdıklarımızı göremiyorlar. Daha sonra öğrencilere sözlü olarak anlatıyoruz ve onlar alfabelerine not alıyorlar. MEB'in uyguladığı olduğu müfredat planı budur.</i>
5	<i>Kullandığı materyaller yeterlidir.</i>
6	<i>Görme engelli öğrenciler için hiçbir materyal yok. Sözel bir ders olduğu için çok sıkıntılı.</i>
7	<i>Yeterli, öğrenci bu materyal sayesinde derse katılıyor, dersi kavlıyor, kazanımları daha kolay öğreniyor.</i>

8	<i>Bizim dersimiz sözel bir ders olduğu için diğer öğrencilerle çok farkı olmaz. Dile dayalı bir ders olduğu için sadece onlar not almak isterlerse tablet, kalem veya ses kayıt cihazı kullanabilirler. Bilgisayarla not tutabilirler. Ders açısından onları en çok zorlayan nokta dil bilgisi gramer konuları olur. Onunda bir mantığı vardır. Mantığını kavrayan öğrenci gramer bilgisinde de zorlanmaz diye düşünmekteyim.</i>
9	<i>Daha çok az gören kısmi görme engeli olan çocuklarla çalıştım. Çok fazla bir materyal yok. Kendi uğraşlarımızla puntoyu büyüterek ya da renkli çıktı vs. ile halletmeye çalışıyoruz.</i>

Araştırmanın bu sorusunun sonuca genel anlamda ele alındığında; araştırmaya katılan toplam 9 öğretmenden altısı, okullarındaki işitsel materyallerin yetersizliği ve ihtiyaca uygun geliştirilmesi hususunda vurguda bulundukları görülmektedir. İşitsel materyalleri tam görmeyen öğrenciler tarafından kullanıldığını fakat yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Hatta bir öğretmen görme engelliler için kullanılması gereken materyaller konusunda bile hiçbir bilgisi olmadığının ifade etmesi bu alandaki materyal ve bilgi eksikliği ortaya koyduğunu göstermektedir. İşitsel materyali yeterli bulan 3 öğretmen ise alanlarının sözel olduğu dolayısıyla fazla materyale gerek olmadığının ifade etmesi yine bu alanda eğitim verenlerin bile görme engellilerin ihtiyaçları ve görme engellilere ilgili konularda eksikleri olduğunu ortaya koyduğunu gösterdiği görülmüştür. Değerlendirme formundan elde edilen veriler ile öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme sonuçları birbirini desteklemektedir. Öğretmenlerin ifadelerine göre işitsel materyallerin gerekli ve yeterli olmadığı yeterli duruma gelirse yararlı olacağı sonucu çıkmaktadır.

Bu araştırmanın nitel bölümde işitsel materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış ikinci soru olan, Mevcut olan materyaller görme engelli öğrencileri destekler nitelikte midir? Bu konudaki görüşlerini belirtiniz? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. “Mevcut Olan Materyaller Görme Engelli Öğrencileri Destekler Nitelikte Midir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Hayır destekler nitelikte değil.</i>
2	<i>Bence destekler niteliktedir. Tabi ki faydası vardır. Bilgisayarlar, kabartma yazılı materyaller en azından bir şeyler öğrenmeleri açısından faydalıdır.</i>
3	<i>Onlara özel bir içerik hazırlandığı konusunda bilgim yok. Onları şu anda %100 oranında desteklememektedir Tam desteklememektedir.</i>
4	<i>Hayır! Destekler nitelikte değil. Desteklemiyor.</i>
5	<i>Destekler nitelikte.</i>
6	<i>Destekler nitelikte değildir.</i>
7	<i>Evet destekler niteliktedir. Yeterli olduğunu düşünüyorum.</i>
8	<i>Mevcut materyaller görme engelli öğrencileri destekler niteliktedir aslında. Mesela Orbit isimli bir cihaz var. 250 bin kitap kapasiteli, bu cihaza kabartma notta da alınabiliyor Daktilo tuşları gibi tuşları mevcut. Elinin altında kabartma okuyabiliyorsun. Fakat bizim şu andaki öğrencilerimiz hem kör hem topal. Ne kabartma yazıyı biliyor, ne mürekkep baskıyı biliyor, ne bilgisayar biliyor. Kaynaştırma raporu almışlar, rahat bir şekilde sınıf geçiyorlar. Eskiden yoktu böyle bir şey. Şimdi var ve engelliler bunu kullanıyor fakat bizim öğrencilerimiz kullanmıyor.</i>
9	<i>Yeterli değildir.</i>

Tablo sonucuna baktığımızda; araştırmaya katılan 6 öğretmen mevcut olan materyaller görme engelli öğrencileri desteklemediğini buna karşılık 3 öğretmen desteklediğini ifade ettiklerini görmekteyiz. Dolayısıyla araştırmaya katılan öğretmenleri çoğu mevcut materyallerin yetersiz olduğunu çıkarabiliriz.

İşitsel materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış üçüncü soru olan, Öğrencinin mevcut durumu göze alınacak olursa herhangi bir işitsel materyalden yararlanması konusundaki görüşlerinizi belirtiniz? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtları tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. “Öğrencinin Mevcut Durumu Göze Alınacak Olursa Herhangi Bir İşitsel Materyalden Yararlanması Konusundaki Görüşlerinizi Belirtiniz?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	Evet, görme engelli öğrencilerimiz işitsel materyal kullanıyorlar. EBA’nın geliştirdiği materyalleri kullanıyorlar. Türk Dili ve Edebiyatı dersi için çok materyal var. O videoları dinleyerek öğrenebilirler. EBA bu açıdan iyi hizmetleri oldu. Onun haricinde ders anlatan yerlerde var. İnterneti bu açıdan faydalı buluyorum.
2	Öğrencim yeni ve Pademi’den dolayı çok iletişim kuramadık. Bu konuda bir fikrim yok.
3	Evet kullanıyor. Öğrenciyle yaşadığımız problem ise ben hikâye veya roman okuma ödevi veriyorum, inceleme ödevi, ilk başlarda öğrenci “benim okuyacağım kitap yok, bana özel kitap yok” diyordu. Bende ona sesli kitap okumasını Youtube’den dinlemesini tavsiye ediyordum, şuan onları kullanıyor. Bunun dışında öğrenciye önereceğim başka bir şey yok.
4	Çalıştığım okulda var. Akıllı tahtalar kullanıyor, orada da işitsel öğeler var. Onların anlayacağı şekildedir.
5	Sesli kitap kullanıyor. Derste de faydası var.
6	İşitsel materyal kullanılmıyor. Genelde görsel materyal kullanılıyor.
7	Herhangi bir işitsel materyal kullanmıyor. Sesli videolardan soru çözümü yapıyor.
8	Herhangi bir işitsel materyalden yararlandığını düşünmüyorum. Uzaktan eğitim sebebi ile öğrencilerimizle görüşme imkânımız çok olmadı.
9	Tez hazırlayan birkaç öğrencinin kitap okuma CD’lerini vs. kullanarak sesli kitap şeklinde basit çalışmalarımız oldu ama çok yaygın değil.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 2. Öğretmen bu konuda fikir beyan etmemiştir. 7.ve 8. Öğretmen öğrencisinin her hangi bir işitsel materyal kullanmadığını, 4. ve 5. Öğretmen sesli kitap ve sınıfta akıllı tahtadan bahsetmektedir. Dolayısıyla öğrencilerinin belli düzeyde işitsel materyal kullandığını belirttikleri görülmektedir. Tabi bu yanıtlar öğrencilere sorulduğunda “bir öğrenci hariç diğer öğrenciler işitsel materyal kullanmadıklarını belirtmişlerdi” fakat araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu öğrencilerin işitsel materyal kullandıklarını ifade etmişler. Bu sorunun yanıtı öğrenciler ile öğretmenler arasında bakış açısının farklı olduğu görülmektedir.

İşitsel Materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış dördüncü soru olan, genel olarak işitsel materyallerin kullanışlılığı konusundaki görüşleriniz nelerdir? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtları tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. “Genel Olarak İşitsel Materyallerin Kullanışlılığı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>İyi ama daha da geliştirilebilir bence.</i>
2	<i>Bir materyal olduğu için faydalıdır diye düşünüyorum. Lise döneminde İngilizce paragraflar vs. dinlerken telaffuzu ile orijinal bir şekilde okunması öğrenmeyi etkiliyor.</i>
3	<i>İşitsel materyallerin yeterince etkili olduğunu düşünüyorum. Görme engelli öğrenciler daha dikkatli. Görme engelli öğrencilerde dinleme olayı daha fazla. Görme duyusu olmadığı için işitme konusunda daha dikkatli. Görme engelli öğrencilerin işitme algıları daha açık olduğunu düşünüyorum.</i>
4	<i>Yeterli değil çünkü materyal az. Materyali net olarak tam olarak kullanırlarsa katkısı olabilir ama işitsel materyal sayısı az.</i>
5	<i>Daha fazla kitap okumuş oluyor, görme engeli olduğu için normal kitapları okurken zorlanıyor, dinleyerek çok fazla kitap dinlemiş oluyor.</i>
6	<i>Kullanımının yaygın olmadığını düşünüyorum.</i>
7	<i>Ödevlerini zamanında yapıyor, konuları öğrenirken zorlandığı yerlerde yardım alıyor. Ama genel anlamda eksik ve yetersiz.</i>
8	<i>Görme engelli öğrenciler daha çok işitsel materyal kullanıyor, işlerini kolaylaştırıyor. Zahmetsiz. Yazmayı, okumayı da beceremiyor öğrenciler. İmla kurallarından haberleri yok. Bir örnek verecek olursak, eşim az gören birisi normal okulda okumuş birisi ve yurtdışı kökenli birisidir. Bizim birçok arkadaşımızdan imla ve noktalamayı daha iyi kullanıyor. Bizde Edebiyat veya Türkçe öğretmeni olmuş insanlar bile bilmiyor imla kurallarını. Bu bir eksiklik.</i>
9	<i>Çok yaygın değil ama var olanlar etkin bir şekilde kullanılabilir.</i>

Araştırmaya katılan öğretmenler işitsel materyallerin yararlı olduğunu yeri geldiğinde öğrencilerin işini kolaylaştırdığını fakat işitsel materyallerin yetersiz olduğunu ve geliştirilmesi hususunu belirttikleri görülmektedir.

Tablo 8. Yazılım Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğretmenler Uygulanan Ölçek Soruları Sonucu Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları

Maddeler		Yüksek	Orta	Düşük	Toplam
1. Programla uyum	f	7	1	1	9
	%	77,8	11,1	11,1	100,0
2.Doğruluk ve güncellik	f	7	1	1	9
	%	77,8	11,1	11,1	100,0
3.Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği	f	7	1	1	9
	%	77,8	11,1	11,1	100,0
4.Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması	f	3	5	1	9
	%	33,3	55,6	11,1	100,0
5.Katılımı teşvik etme özelliği	f	4	4	1	9
	%	44,4	44,4	11,1	100,0
6.Teknik kalitesi	f	2	6	1	9
	%	22,2	66,7	11,1	100,0
7. Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)	f	5	3	1	9
	%	55,6	33,3	11,1	100,0
8. Ön yargılardan arındırılmış olması	f	4	4	1	9
	%	44,4	44,4	11,1	100,0
9. Kullanıcı kılavuzu	f	2	2	5	9
	%	22,2	22,2	55,6	100,0
10. Okuma düzeyinin uygunluğu	f	3	5	1	9
	%	33,3	55,6	11,1	100,0
11. Düzenlemenin açıklığı	f	4	3	2	9
	%	44,4	33,3	22,2	100,0
12. İçindekiler / dizin	F	4	3	2	9

	%	44,4	33,3	22,2	100,0
--	---	------	------	------	-------

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; araştırmaya katılan öğretmenlerin yazılım materyallere yönelik sıralanan maddeler arasında yüzdelik puan açıdan en yüksek “programla uyum”, “doğruluk ve güncellik” ve “dilini açık, öz ve anlaşılabilirliği” maddesinin öğretmenler görme engellilere yönelik eğitimci için kullanılan yazılım materyallerini yeterli buldukları ortaya çıkmıştır. Buna karşı “güdüleyici olması, dikkati canlı tutması”, “katılımı teşvik etme özelliği”, “teknik kalitesi”, “ön yargılardan arındırılmış olması”, “okuma düzeyinin uygunluğu”, “düzenlemenin açıklığı”, “kullanıcı kılavuzu” ve “İçindekiler / dizin” maddesinden düşük puan aldıkları görülmüştür.

Tabloda “etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)” maddesi açısından ise öğretmenler yazılım materyalleri orta düzeyde yeterli bulmuşlardır. Tablonun genel sonucuna baktığımızda araştırmaya katılan öğretmenlerin değerlendirmelerine göre yazılım materyallerinin yeterliliğinin düşük olduğu görülmektedir.

Ayrıca nitel bölümde öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış sorulara verilen yanıtlara bakıldığından ise; öğretmenlere yönelik beşinci soru olan, yazılımların kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtları tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. “Yazılımların Kullanımı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Herhangi bir bilğim yok. Öğrencinin kullandığı bir yazılım yok diye düşünüyorum. Öğrencim dersleri ve kitapları dinlediğini söylüyor. Şu anda aslında bilgisayarda çok fazla şey var. Bu senede okula gidilemediği için çok bilğim yok.</i>
2	<i>Onlar son teknoloji oldukları için daha da etkili olduklarını düşünüyorum.</i>
3	<i>Edebiyat dersinde kullanıp-kullanmadığı konusunda yeterli bilğim yok.</i>
4	<i>Öğrencilerimde görmedim. Öğrencilerimizin kullandığı genelde sesli hikâye dinleme tarzındaki programlar. Okulumuzda bizde bununla ilgili bir proje yapmıştık. Arkadaşlarımız kitaptaki metinleri seslendirmiş, bir yere kaydetmiş ve çocuklara dinletiyorlardı. Uygulama şeklinde değil öğrencilerin yaptığı bir çalışma idi.</i>
5	<i>Öğrencinin hangi yazılımı kullandığını bilemiyorum, telefon kullanıyor. Telefonda ZOOM kullanıyor, kamera kullanıyor. Herhangi bir yazılım kullanmıyor. Birde kendine ait özel bir gözlüğü mevcut onu kullanıyor. Telefonun ekranından tahtayı çekip takip edebiliyor.</i>
6	<i>Yazılımların pratikte bir uygulaması benim gördüğüm kadarıyla yok.</i>
7	<i>Kullanımlar iyi düzeyde ama geliştirilebilir.</i>
8	<i>Aslında şu anda yazılımlarda artık ilerledi ve gelişti. Sadece JAWS yok NVDA var, çok ucuz. Kullanımı geniş, insanlara cevap veriyor fakat kullanacak insan az.</i>
9	<i>Çok yaygın şekilde değil. Öğrencilerin ulaşabileceği nitelikte değil. Ben birebir kullanan bir öğrenci göremedim. Ancak AVEA'nın bilişim projesi vs. ile desteklenen yazılımlar var. Çokta yaygın değil.</i>

Araştırmaya katılan 1. 3. 5. 6. Öğretmen; görme engelli öğrencilerinin her hangi bir materyal kullanıp kullanmadığı konusunda bir fikri olmadığını yanı onlar bu materyalleri kullandıklarını görmediklerini belirtmişler. Sadece 8.Öğretmen bu

programların çok ileri gittiğini ve öğrenciler tarafından kullanıldığını diğerleri kullanılsa da yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

Yazılım materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış altıncı soru olan, öğrenme için kullanılan yazılımların bu öğrencileri değerlendirmeye olanak sağlaması konusundaki görüşlerinizi dile getiriniz? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtları tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. “Öğrenme İçin Kullanılan Yazılımların Bu Öğrencileri Değerlendirmeye Olanak Sağlaması Konusundaki Görüşlerinizi Dile Getiriniz?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Kullanılan öyle bir ölçüt olmadığı için ayrı bir ölçme sadece yazılılarda yapabiliyoruz. Onun haricinde öğrenci biraz zorlansa da dinleyerek öğrendiği için yazarak çalışıyor. Kendi yazdıklarını okuyabiliyor.</i>
2	<i>Tabi ki değerlendirmeye katkı sağlar. Sonuçta görme engellilerinde memur olması vs. bu çalışmaların sonucu oluyor.</i>
3	<i>Ölçme açısından bir etkisi yok. Şu anda ölçebilesek okullarda sınav yapmayız. Öğrenci o yazılımları kullanabilse çok iyi ama o yazılımların öğrencilere göre geliştirilmesi gerekir. Programlar bu öğrencilerin kullanabileceği tarzda değil. Zaten yüz yüze eğitimde olmadığımız için öğrenci ile çok konuşma fırsatı olmadı.</i>
4	<i>Görme engelli öğrencilere verdiğimiz eğitimi soruyoruz. Yani normal öğrencilere verdiğimiz eğitimin sorusunu o görme engelli öğrencilere sormuyoruz. Şiiri okurken seslendiriyorsak yazılıda da seslendirerek soru soruyoruz. Dolayısıyla etkisi oluyor. Öğretmediğimiz hiçbir şeyi ölçemiyoruz. Milli Eğitimde eğitim gören normal öğrencilere değerlendirme sorularını görme engelli öğrencilere soramazsın.</i>
5	<i>Öğrenci ZOOM’u kullanıyor, ZOOM’dan çok faydalandık.</i>
6	<i>Kullanılmadığı için değerlendirmede de bir ölçüt olarak görmüyorum.</i>
7	<i>Az da olsa destekler niteliktedir.</i>
8	<i>Evet! Değerlendirilebiliyor. Bu yazılımlar verimli kullanılırsa çok katkılar sağlıyor.</i>
9	<i>Kullanımı çok yaygın olmadığı için değerlendirme aşamasına da geçilemiyor.</i>

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 2. ve 8. Öğretmen; bu soruya olumlu yanıt verdiğini diğer öğretmenlerin yanıtı olumlu olmayıp materyallerin yetersiz olduğunu ve geliştirilmesi üzerinde durdukları görülmektedir.

Tablo 11. “Basılı Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğretmenler Uygulanan Ölçek Soruları” Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Maddeler		Yüksek	Orta	Düşük	Toplam
1. Programla uyum	f	5	2	1	9
	%	55,6	22,2	11,1	100,0
2.Doğruluk ve güncellik	f	5	3	1	9
	%	55,6	33,3	11,1	100,0
3.Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği	f	1	3	5	9
	%	33,3	55,6	11,1	100,0
4.Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması	f	5	3	1	9
	%	55,6	33,3	11,1	100,0
5.Katılımı teşvik etme özelliği	f	4	4	1	9
	%	44,4	44,4	11,1	100,0
6.Teknik kalitesi	f	4	4	1	9
	%	44,4	44,4	11,1	100,0
7. Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)	f	3	4	2	9
	%	33,3	44,4	22,2	100,0
8. Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması	f	5	3	1	9
	%	55,6	33,3	11,1	100,0
9. Kullanıcı kılavuzu	f	3	4	2	9
	%	33,3	44,4	22,2	100,0
10. Okuma düzeyinin uygunluğu	f	4	3	2	9
	%	44,4	33,3	22,2	100,0
11. Düzenlemenin açıklığı	f	4	3	2	9
	%	44,4	33,3	22,2	100,0

12. İçindekiler / dizin	F	4	4	1	9
	%	44,4	44,4	11,1	100,0

Yukarıdaki tablo basılı materyallere yönelik sıralanan maddeler arasında yüzdelik puan açıdan incelendiğinde; “Programla uyum”, “Doğruluk ve güncellik”, “Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması” ve “Ön yargılardan arındırılmış olması” maddelerine orta cevabı verilmiştir. “Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği”, “Katılımı teşvik etme özelliği”, “Teknik kalitesi”, “Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)”, “Kullanıcı kılavuzu”, “Okuma düzeyinin uygunluğu”, “Düzenlemenin açıklığı” ve “İçindekiler / dizin” maddelerini düşük değerlendikleri görülmüştür.

Basılı materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış yedinci soru olan, Basılı materyallerin öğrencilere katkısı konusundaki görüşleriniz nelerdir? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtları tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. “Basılı Materyallerin Öğrencilere Katkısı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Çok faydası olur. Bunlar zor şeyler değil aslında. Devlet özel eğitime katkı sağlıyor. Örneğin kaç görme engelli veya zihinsel engelli vardır, Türkiye’de? Devlet bunu karşılayacak güçtedir.</i>
2	<i>Bence öğrenci ilgi gösterdiği sürece öğrenciye katkı sağlayacaktır. Sanki kabartmalar daha ilk çıkan öğrenme materyalleri gibi düşünülüyor. Öğrenci ilgi gösterdiği sürece bir kitap okuma konusunda dinleyebilir, kendi de okuyabilir. Kendisine özgüven sağlar. Ben faydalı olacağını düşünüyorum.</i>
3	<i>Benim öğrencileri basılı materyal kullanamıyor çünkü yeterli düzeyde yok.</i>

4	<i>Milli Eğitimin basılı materyalleri öğrenciler için yeterli değil. Ama onlar için ayrı var mı o konuda bilgim yok. Görme engelli öğrenciler üniversite sınavına giriyorlar, biz onlara soru okuyoruz. Cevaplandırmalarını bekliyoruz. Görme engelli öğrenciler görsel soruları yapamıyorlar. Geometri sorularını yapamıyorlar.</i>
5	<i>Bizim okula devam eden öğrencimiz normal kitap okuyor. Yazılı kâğıtlarını büyütüyoruz. Onun dışında normal okuyoruz. Okulda öğrenciye çözdürülen testleri büyütülüyor. Okulumuzda öğrenciye yönelik basılı kitap mevcut değil.</i>
6	<i>Basılı materyal hiçbir öğrencinin ilgisini çekmiyor.</i>
7	<i>Öğrencinin konuyu daha iyi kavramasına yardımcı oluyor.</i>
8	<i>Basılı materyaller aslında görme engelli öğrencilere Türkçeyi iyi kullanması açısından, yazım-noktalama bilmeleri ve öğrenmeleri açısından çok önemli ama tekrar aynı noktaya gelirsek bizim öğrencilerimiz kabartma yazıyı bilmiyorlar. Onlara bu yazıyı öğretecek öğretmen yok. Özel eğitim hocaları şu anda sadece özel eğitim zihin engelliler alan mezunu. Görme engelliler bölümü kapatıldı. Bu öğrenciler de okullara geldiklerinde kabartma yazıdan habersizler. Bir örnek verecek olursak; bizim bir arkadaşımız var. Onun kardeşi 30 yaşlarında ve zihinsel problemi var. Ama adam kabartma yazıdan ana dili gibi kuranı kerim okuyor hem de tecvitli bir şekilde. Fakat şimdiki neslin kabartma yazıdan bile haberi yok.</i>
9	<i>Eksik buluyorum, çeşitlendirmek gerekiyor.</i>

Araştırmaya katılan öğretmenlerden basılı materyallerin faydalı olduğunu ama yetersiz olduğunu, öğrenciler bu işitsel materyallerin yeterli düzeyde tanınmadığını ve hatta araştırmaya katılan öğretmenlerden 8. Öğretmen; “*bu materyallerin kullanımı konusunda öğrencilere tanıtacak uzmanların yeterli olmadığını*” ifade etmesi dikkati bu konudaki yetersizliklere çekmektedir.

Basılı materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış sekizinci soru olan, görev yapmakta olduğunuz okulda basılı materyaller görme düzeyi farklı öğrencileri destekler nitelikte midir? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtları tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. “Görev Yapmakta Olduğunuz Okulda Basılı Materyaller Görme Düzeyi Farklı Öğrencileri Destekler Nitelikte Midir?” Sorusu Sonucu Öğretmenlerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Bizim okulda öyle bir şey yok.</i>
2	<i>Bizim okulda benim gördüğüm kadarıyla yeterli değil. Daha çok özel eğitim okulunda daha çok materyal olduğunu düşünüyorum.</i>
3	<i>Çok destekler nitelikte değildir. Aslında bizim okul görme engelli öğrencilere uygun bir okul değildir. Normal devlet okulunda bulunan imkânlar kısıtlı, onlara özgü bir şey geliştiremiyor.</i>
4	<i>Yeterli değil.</i>
5	<i>Destekler niteliktedir. A3 puntosunda öğrenciye veriliyor</i>
6	<i>Yeterli değil</i>
7	<i>Az da olsa destekler niteliktedir</i>
8	<i>Benim okuluma devam eden görme engelli öğrenci okula gelinceye kadar görme engelini kabul etmemiş. Aile de dâhil olmak üzere. Hiçbir şey öğrenmemiş görme engellilik adına. Okula gelince çocuk görme engelli olduğunun farkına varıyor. Bastonun öneminin farkına vardı. Kabartma yazı öğrenmek için bana geldi fakat Pandemi olunca devam edemedi.</i>
9	<i>Hayır! Kesinlikle yeterli değil.</i>

Görev yapmakta olduğunuz okulda basılı materyaller görme düzeyi farklı öğrencileri destekler nitelikte midir? Sorusuna araştırmaya katılan 5. ve 7. Öğretmen yeterli bulduğunu araştırmaya katılan diğer öğretmenler yeterli bulmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

3.1.2 Araştırma Sonucu Öğrencilere Yönelik Uygulanan Ölçekler ve Açık Uçlu Soruların Bulguları:

Tablo 14: İşitsel Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğrenciler Uygulanan Ölçek Soruları Sonucu Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları

Maddeler		Yüksek	Orta	Düşük	Toplam
1. Programla uyum	F	3	1	5	9
	%	33,3	11,1	55,6	100,0
2.Doğruluk ve güncellik	F	5	2	2	9
	%	55,6	22,2	22,2	100,0
3.Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği	F	4	3	2	9
	%	44,4	33,3	22,2	100,0
4.Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması	F	7	0	2	9
	%	77,8	0	22,2	100,0
5.Katılımı teşvik etme özelliği	F	6	0	3	9
	%	33,3	0	66,7	100,0
6. Teknik kalitesi	F	4	3	2	9
	%	44,4	33,3	22,2	100,0
7. Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)	F	6	1	2	9
	%	66,7	11,1	22,2	100,0
8. Ön yargılardan arındırılmış olması	F	3	0	6	9
	%	33,3	0	66,7	100,0
9. Kullanıcı kılavuzu	F	5	2	2	9
	%	55,6	22,2	22,2	100,0
10. Okuma düzeyinin uygunluğu	F	2	1	6	9
	%	22,2	11,1	66,7	100,0

11. Düzenlemenin açıklığı	F	6	1	2	9
	%	66,7	11,1	22,2	100,0
12. İçindekiler / dizin	F	5	2	2	9
	%	55,6	22,2	22,2	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; işitsel materyallere yönelik sıralanan maddeler arasında yüzdelik puan açıdan en yüksek “güdüleyici olması ve dikkati canlı tutması”, Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)” ve “Düzenlemenin açıklığı” maddesini öğrencilerin yeterli buldukları görülmüştür. Buna karşı materyallere yönelik “Doğruluk ve güncellik”, “Kullanıcı kılavuzu”, ve “İçindekiler / dizin” orta, “Programla uyum”, “Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği”, “Katılımı teşvik etme özelliği”, “Teknik kalitesi”, “Önyargılardan arındırılmış olması”, ve “Okuma düzeyinin uygunluğu” maddelerini düşük bulmuşlardır. Genel anlamda tablo yorumlandığında ortalamaya baktığımızda araştırmaya katılan öğrencilerin değerlendirmelerinde işitsel materyallerin yeterliliğinin yüksek olmadığı düşük olduğu dolayısıyla yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Bu sonuçlar öğretmenlerin değerlendirmelerinin desteklediğini de söyleyebiliriz.

Ayrıca nitel bölümde görme engelli öğrencilere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış sorulardan ilk olan İşitsel materyal kullanıyor musunuz? Sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin yanıtları tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. “İşitsel Materyal Kullanıyor Musunuz?” Ölçek Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>İşitsel materyal kullanmıyorum.</i>
2	<i>İşitsel materyal kullanmıyorum.</i>
3	<i>İşitsel materyal kullanıyorum.</i>
4	<i>İşitsel materyal kullanmıyorum.</i>
5	<i>İşitsel materyal kullanıyorum.</i>
6	<i>İşitsel materyal kullanıyorum.</i>
7	<i>İşitsel materyal kullanıyorum.</i>
8	<i>İşitsel materyal kullanıyorum.</i>
9	<i>İşitsel materyal kullanıyorum.</i>

Tabloya baktığımızda araştırmaya katılan 9 öğrenciden 3 işitsel materyal kullanmadığını diğer 6’sı ise işitsel materyal kullandığını belirtmiştir.

Görme engellilere yönelik ikinci yarı yapılandırılmış araştırma sorusu olan işitsel materyallerin kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir? Sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin yanıtları tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. “İşitsel Materyallerin Kullanımı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?”
Ölçek Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları

SIRA	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	-
2	-
3	<i>Sık sık kullanırım.</i>
4	-
5	<i>Yalnız iken kullanılışı kolay oluyor fakat toplulukta sıkıntılı oluyor.</i>
6	<i>İşitsel materyaller iyi, kullanışlı ve yeterlidir.</i>
7	<i>Bu tarz videoların yapılması yeni başladı, EBA’da materyaller var. Bir soru yazıyor, doğru cevabı tıklarsan doğru olduğunu belirten bir sinyal veriyor. Veya doğru yaparsan alkış yapıyor. Aslında bunların sesli olarak yapılması taraftarıyım. Bir soru yazıyor, doğru cevabı tıklarsan doğru olduğunu belirten bir sinyal veriyor. Veya doğru yaparsan alkış yapıyor. Aslında bunların sesli olarak yapılması taraftarıyım</i>
8	<i>İşitsel materyal kullanan kişiler için yararlıdır.</i>
9	<i>Ben işitsel materyaller nadiren kullanıyorum çünkü benim görme düzeyim diğerleri gibi değil biraz daha iyi. Görmeye yönelik düzeltmeler yaptığımız için işitsel materyale gerek duymuyorum.</i>

Tablo sonucuna göre; 1. 2. ve 4. öğrenci hariç diğerleri işitsel materyal kullandıkları belirtmişler. 5. Öğrenci “*yalnız iken kullanılışı kolay oluyor fakat toplulukta sıkıntılı oluyor*” demiştir. Buna göre işitsel materyallerin kullanım ortamlarına vurgu yaparak materyalin nerede kullanılacağı konusunda ankette olmayan bir yönü belirtmiştir. 7. Öğrenci; geliştirilen materyallere görme engellilerin daha iyi kullanabilmesi için özellikle yapılan davranışa geribildirim sağlaması açısından ses eklenmesinin daha yararlı olacağını üzerinde durduğu sonucuna varılabilir. 8. Öğrenci; işitsel materyallerin kullanılmasının uygun olduğu görüşündedir. Görme engelinin düzeyine göre işitsel materyallerin kullanılma sıklığı

değişebileceği gibi bu gibi öğrencilerde görsel materyaller daha iyi tasarlandığında işitsel materyal kullanmaya gerek olmayacağı söylenebilir.

Değerlendirme formundan elde edilen veriler ile öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme sonuçları birbirini desteklemektedir. Öğrencilerin ifadelerine göre işitsel materyallerin gerekli olduğu hatta bazı geliştirmeler yapıldığında işitsel materyallerin daha etkili olacağı söylenebilir.

Tablo 17. Yazılım Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğrenciler Uygulanan Ölçek Soruları Sonucu Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları

Maddeler		Yüksek	Orta	Düşük	Toplam
1. Programla uyum	f	1	3	5	9
	%	11,1	33,3	55,6	100,0
2. Doğruluk ve güncellik	f	3	2	4	9
	%	33,3	22,2	44,4	100,0
3. Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği	f	2	4	3	9
	%	22,2	44,4	33,3	100,0
4. Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması	f	4	2	3	9
	%	44,4	22,2	33,3	100,0
5. Katılımı teşvik etme özelliği	f	1	11,1	11,1	11,1
	%	4	44,4	44,4	55,6
6. Teknik kalitesi	f	1	5	3	9
	%	11,1	55,6	33,3	100,0
7. Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)	f	1	4	4	9
	%	11,1	44,4	44,4	100,0
8. Ön yargılardan arındırılmış olması	f	3	2	4	9
	%	33,3	22,2	44,4	100,0
9. Kullanıcı kılavuzu	f	1	5	3	9

	%	11,1	55,6	33,3	100,0
10. Okuma düzeyinin uygunluğu	f	3	3	3	9
	%	33,3	33,3	33,3	100,0
11. Düzenlemenin açıklığı	f	4	2	3	9
	%	44,4	22,2	33,3	100,0
12. İçindekiler / dizin	F	2	4	3	9
	%	22,2	44,4	33,3	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin yazılım materyallere yönelik sıralanan maddeler arasında yüzdeler puan açısından en yüksek “güdüleyici olması”, “dikkati canlı tutması” ve “düzenlemenin açıklığı” maddesinin öğrenciler görme engellilere yönelik eğitimci için kullanılan yazılım materyallerini yeterli buldukları buna karşı “materyallere programla uyum” maddesinden düşük puan aldıkları görülmüştür. “dilini açık, öz ve anlaşılabilirliği”, “katılımı teşvik etme özelliği” ve “etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)” maddeleri açısından ise öğrenciler yazılım materyalleri orta düzeyde yeterli bulmuşlardır. Tablonun genel sonucuna baktığımızda araştırmaya katılan öğrencilerin değerlendirmelerine göre yazılım materyallerinin yeterliliğinin düşük olduğu görülmektedir.

Ayrıca nitel bölümde öğrencilere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış sorulara verilen yanıtlara bakıldığından ise; Yazılımların kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir? Sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin yanıtları tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. “Yazılımların Kullanımı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Ölçek Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları

SIRA	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Yazılım sık kullanmıyorum çünkü belli düzeyde görebiliyorum. Dolayısıyla bu yazılımlara sık sık ihtiyaç duymuyorum.</i>
2	<i>Yazılım nadiren kullanıyorum.</i>
3	<i>Öğrenci telefon ve bilgisayar aracılığıyla yazılım kullandığını belirtmiştir.</i>
4	<i>Yazılım sık kullanmıyorum.</i>
5	<i>Yazılım sık kullanmıyorum.</i>
6	<i>Yazılım nadiren kullanıyorum.</i>
7	<i>Yazılım sık kullanmıyorum.</i>
8	<i>Yazılım sık kullanmıyorum.</i>
9	<i>Yazılımlara sık sık ihtiyaç duymuyorum.</i>

Tabloya baktığımızda 3. Öğrenci; “*telefon ve bilgisayar aracılığıyla yazılım kullandığını fakat kullandığım yazılımlar fotoğraflar konusunda yeterli değil dolayısıyla biraz daha geliştirmeli*”, şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu soruya yazılım kullanan ve görme düzeyi diğerlerine göre daha yüksek olan öğrenci yazılımı yetersiz bulduğu görülmektedir. Dolayısıyla yazılımı kullanan öğrencileri için geliştirilmesi hususu nicel verilerle örtüşmektedir.

Öğrenme için kullanılan yazılımların kendinizi değerlendirmeye olanak sağlaması konusundaki görüşleriniz nelerdir? Sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin yanıtları tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. “Öğrenme İçin Kullanılan Yazılımların Kendinizi Değerlendirmeye Olanak Sağlaması Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Ölçek Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	-
2	-
3	<i>Şu an telefondaki talkback ve bilgisayardaki jaws programını kullanıyorum dersleri de bilgisayar üzerinden işliyorum ve yeterli olmadığını düşünüyorum.</i>
4	-
5	-
6	-
7	-
8	-
9	-

Sorusuna araştırmaya katılan 3. Öğrenci; yazılımların geliştirilmesi hususunda vurguda bulunmuştur. Yazılımların tam görmeyen öğrenciler tarafından kullanıldığını fakat yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sorunun yanıt kısmına sadece bir öğrencinin değerlendirmesine yer verilmiştir. Çünkü araştırmaya katılan diğer öğrenciler yazılımı nadiren kullandıklarını belirtmişlerdir. Yazılım kullanan öğrenci de değerlendirmesinde yeterli bulmamış bu da sayısal anlamdaki sonuçlarımızı desteklemektedir.

Tablo 20. Basılı Materyallere Yönelik Araştırmaya Katılan Öğrenciler Uygulanan Ölçek Soruları Sonucu Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirme Sonuçları

Maddeler		Yüksek	Orta	Düşük	Toplam
1. Programla uyum	F	5	2	2	9
	%	55,6	22,2	22,2	100,0

2.Doğruluk ve güncellik	f	5	1	3	9
	%	55,6	11,1	33,3	100
3.Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği	f	5	2	2	9
	%	55,6	22,2	22,2	100,0
4.Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması	f	5	1	3	9
	%	55,6	11,1	33,3	100,0
5.Katılımı teşvik etme özelliği	f	3	2	4	9
	%	33,3	22,2	44,4	100,0
6.Teknik kalitesi	f	4	3	2	9
	%	44,4	33,3	22,2	100,0
7. Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)	f	2	4	3	9
	%	22,2	44,4	33,3	100,0
8. Ön yargılardan arındırılmış olması	f	5	1	3	9
	%	55,6	11,1	33,3	100,0
9. Kullanıcı kılavuzu	f	3	2	4	9
	%	33,3	22,2	44,4	100,0
10. Okuma düzeyinin uygunluğu	f	4	3	2	9
	%	44,4	33,3	22,2	100,0
11. Düzenlemenin açıklığı	f	4	2	3	9
	%	44,4	22,2	33,3	100,0
12. İçindekiler / dizin	F	4	3	2	9
	%	44,4	33,3	22,2	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; basılı materyallere yönelik sıralanan maddeler arasında yüzdelik puan açısından “Programla uyum”, “Doğruluk ve güncellik”, “Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği” ve “Güdüleyici olması, dikkati canlı tutması” orta düzeyde puan aldıkları görülmektedir. Buna karşılık “Katılımı teşvik

etme özelliği”, “Teknik kalitesi”, “Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)”, “Kullanıcı kılavuzu”, “Okuma düzeyinin uygunluğu”, “Düzenlemenin açıklığı” ve “İçindekiler / dizin” düşük puan aldıkları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla genel ortalamaya baktığımızda araştırmaya katılan öğrencilerin değerlendirmelerinde basılı materyallerin yeterliliğinin düşük ve orta düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

Ayrıca nitel bölümde öğrencilere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış sorulardan birincisi olan basılı materyallerin öğrenmenize katkısı konusundaki görüşleriniz nelerdir? Kendi kendilerine yardımcı oluyor mu? Sizin öğrenme konusundaki bağımsızlığınızı destekliyor mu? Sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin yanıtları tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. “Basılı Materyallerin Öğrenmenize Katkısı Konusundaki Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Bana uygun değil çoğu zaman, daha büyük puntolu yazılar okumam gerekiyor ve en önemlisi büyük punto ile hazırlanmış kitaplara ulaşmak mümkün olmuyor. İstediğim her kitabı okuyamıyorum, her derse istediğim şekilde katılım sağlayamıyorum.</i>
2	<i>Bir şey okuduğumda rahat algılayabiliyorum. Algılamada bir sorun olmuyor. Kitap vs. yalnız küçük puntolu yazılarda zorlanıyorum, daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum.</i>
3	<i>Hayır desteklememektedir. Materyaller hazırlık açısından, basımı açısından bakıldığında çok fazla imkân ve maddiyat gerektirdiği için yeteri kadar materyal bulamıyoruz veya bize verilmiyor. Bu tür materyallerin daha fazla basımının yapılması ve öğrencilere temin edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu sayede istediğim şekilde derse katılım sağlayabileceğime inanıyorum.</i>

4	<i>Hayır desteklemiyor ve öğrenmemi zorlaştırıyor. Mesela test kitaplarında zorlandığım zamanlar oluyor. Sınavlarda da zorlanıyorum. Mesela dün bizim deneme sınavımız vardı. Optiği dolduramadım. Büyütülmesi gerekiyor, ama o büyüdüğünde bile benim için yeterli olmuyor, orijinal optiğin doldurulması gerekiyor. Benim sınavım büyütülmüş şekildeydi. Ama orijinal optiğe doldurulmadığı için geçersiz sayıldı. Müdür yardımcıları, arkadaşlar dolduruyor optiği. Bu durumda benim zoruma gitti. Sınavım için çok uğraşmışım.</i>
5	<i>Hayır desteklemiyor. Küçük puntolu olan kitaplarda sıkıntı yaşıyorum. Normal puntoda görebiliyorum ama biraz daha küçülürse sıkıntı yaşıyorum. Bu tür kitapların basımının artmasını istiyorum.</i>
6	<i>Bana yardımcı oluyor, öğrenme konusundaki bağımsızlığımı zaman zaman destekliyor. Ama büyük puntolu basılı materyallerin daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum. Bu sayede okumam ve dersi takip etmem daha kolay olacak.</i>
7	<i>Basılı materyaller uygun değil çünkü basılı materyalleri kendim hazırlatıyorum. Bir kitabı bulup bilgisayardan yazdırıyorum, diyelim ki 52 puntoluk yazılım halinde çıkartıyorum. Şu anki basılı materyalleri hiç kullanmıyorum.</i>
8	<i>Bu materyaller sayesinde dersleri rahatça takip etme imkânı bulabiliyorum. Hem Türk Dili ve Edebiyatı dersi hem de diğer dersler açısından basılı materyaller benim için verimli öğrenme yöntemi olsa da küçük puntoları okuyamıyorum. Derslerde zorlanıyorum. Buda benim için bir eksiklik olabiliyor.</i>
9	<i>Birisi okuduğu zaman dinleyerek çok faydalı oluyor. Biraz daha geliştirilebilir. Öğrenmemdeki bağımsızlığıma çokta etkisi olmuyor. Aynı zamanda görme oranım düşük olduğu için kendi başıma okuyamıyor, birilerinin yardımıyla okuma yapabiliyorum.</i>

Bu soruya tablo sonucunda basılı materyal kullanan ve görme düzeyi diğerlerine göre daha yüksek olan öğrenci basılı materyalleri yetersiz bulduğu

görülmektedir. Dolayısıyla basılı materyalleri kullanan öğrencileri için geliştirilmesi hususu nicel verilerle örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Ayrıca nitel bölümde öğrencilere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış sorulardan ikincisi olan Sizin okuduğunuz okuldaki basılı materyaller sizi destekler nitelikte midir? Sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin yanıtları tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. “Sizin Okuduğunuz Okuldaki Basılı Materyaller Sizi Destekler Nitelikte Midir?” Sorusu Sonucu Öğrencilerin Yanıtları

Sıra	Katılımcıların Verdiği Yanıtlar
1	<i>Hayır, desteklememektedir.</i>
2	<i>Kısmen destekliyor. Sınavlarda benim için özel puntolu kaynaklar oluşturuluyor, bu da benim için verimli oluyor ama genel anlamda yeterli değil.</i>
3	<i>Kısmen desteklemektedir. Belli düzeyde Braille basılı materyaller kullanıyorum.</i>
4	<i>Hayır yetersiz. Çünkü bazı kitaplardan yararlanılıyor ama bazı kaynaklardan daha çok yararlanılıyor. Kitap geri planda kalıyor. Ayrıca bizler için basılan kitapların sayısı ve kalitesi düşük olduğu için okuldan da bu konuda çok fazla destek alamıyorum. Bu materyallerin daha da geliştirilmesini istiyorum.</i>
5	<i>Okulda benim sınavlarımda ve derslerde bana uygun şekilde kaynaklar normal puntoda basılı olarak hazırlanıyor. Benim okulumda bu konuda yeterli olsa da birçok yerde bu kaynakların tam olarak öğrenciye sağlanamadığını düşünüyorum. Artmasını isterim dolayısıyla yeterli olduğunu düşünmüyorum.</i>
6	<i>Pandemi dolayısıyla okuduğum okula daha gitme fırsatım olmadı, sınavlara katıldım. Okuldan aldığım ders kitapları yardımcı oluyor.</i>
7	<i>Okulda materyal yok özel hazırlanması gerekiyor. Bu da fazla problem teşkil ediyor. Ayrıca hazırlanma sürecinin ve basımının zor oluşundan dolayı da çok fazla materyal kullanılamıyor.</i>

8	<i>Okulda çok fazla materyal kullanamıyorum. Çok desteklemiyor. Hem hazırlanması hem de basımı zor olduğu için okulda çok destekleme olmuyor.</i>
9	<i>Hayır! Maalesef yeterli değil. Okulda çokta fazla etkili bir materyal kullanamıyorum. Yalnızca öğretmenin okuduklarıyla bir şeyler öğrenebiliyorum. Sebebi; hem görme oranımın düşük olması hem de benim için özel materyal bulunmamasından dolayı çok materyal kullanamıyorum.</i>

Araştırmaya katılan ve bu nitel soruya görme engelli öğrenciler, okullarındaki basılı materyallerin yetersizliği ve ihtiyaca uygun geliştirilmesi hususunda vurguda bulundukları görülmektedir. Basılı materyalleri tam görmeyen öğrenciler tarafından kullanıldığını fakat yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sorunun yanıt kısmına sadece 2. 3. ve 5. Öğrenciler kısmen desteklediğini belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin okullarından sınav kâğıtlarının büyük punto veya ders konusunun öğretmeni tarafından okunarak anlatılması kısmen cevabının verilmesine etki etmiştir. Fakat yine de bu üç öğrenci basılı materyallerinin tamamen yeterli bulmadıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan ve basılı materyal kullanan öğrencilerin değerlendirmesine baktığımızda; basılı materyalleri öğrencilerin yeterli bulmadıkları ve dolayısıyla sayısal anlamdaki sonuçları desteklediğini söyleyebiliriz.

3.2. TARTIŞMA

Görme engelli bir bireyin eğitim alabilmek, topluma katılabilmek ve her şeyden önemlisi de bağımsız bir birey olabilmek için bilgiye toplumun tüm fertleriyle eşit bir şekilde ulaşmak ihtiyacındadır. Günümüzde her ne kadar tüm engellilerin hayatını kolaylaştırmak için çaba harcandığı olsa da yine de birçok bilgi iletişim aracının tam olarak görme engelli bireylerin kullanımına göre uygun düzenlenmediği bilinmektedir. Hali hazırda var olan dergi, kitap vb. araçlar Braille alfabesi, konuşan kitap gibi görme yetersizliği olan kişiler için yeterli olduğunu söyleyemeyiz.

Görme engellilerin eğitim ve öğretim sürecinde genellikle kabartma yazılar, ses kayıt cihazları, sesli materyal ekran okuyucu, not tutucu ve okuyucu kullanırken az görenler ise büyüteçler yardımıyla normal ve büyük puntolu yazılı dair durumlar kullanılmaktadır (Eryılmaz, Bülbül, 2012). Görme engellilerin eğitiminde istenilen hedeflerin kazandırılabilmesinde planlı program ve yöntemin yanında doğru materyallerin kullanımının önemli olduğu üzerinde durmalıdır (Cavkaytar, Diken, 2012). Dolayısıyla materyal kullanımı görme yetersizliği olan bireylerin öğreniminde katkı açısından avantajlı olmaktadır.

Ünlü ve arkadaşları (2010) yaptıkları bir bilimsel çalışma sonucunda, görme engelli öğrenciler fizik dersinin zorlandıkları, fizik dersi için yardımcı materyallere ihtiyaç duyduklarını, fizik öğretmeninin görme engelli öğrenciler için yetersiz olduğunu ortaya koymuşlardır.

İşitsel materyaller, konuşan kitaplar, CD. vb. araçlar olarak belirlenir. Ulaşımı ve hazırlığı en kolay materyal türüdür (Cavkaytar, Diken, 2012). Araştırmaya katılan öğretmenler işitsel materyallere yönelik uygulanan ölçek sorularının genel ortalamaya baktığımızda; araştırmaya katılan öğretmenlerin değerlendirmelerine göre işitsel materyallerin yeterliliğini düşük olarak ifade ettikleri görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin değerlendirmelerinde işitsel materyallerin yeterliliğinin düşük olduğu dolayısıyla yeterli olmadığını söyleyebiliriz. İşitsel materyallere yönelik araştırmaya katılan öğretmenler ve öğrencilere uygulanan ölçek soruları sonucu her iki katılımcının görüşleri değerlendirildiğinde; öğretmenlerin cevapladıkları 12. maddeye yüksek ve 8. maddeye de orta, diğerleri tüm maddeleri düşük olarak değerlendirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler ise işitsel materyallere yönelik cevapladıkları maddeler arasında 4. 7. ve 11.maddeleri yeterli,

2. 9. ve 12.maddeyi orta ve 1. 3. 5. 6. 8. 10. maddeleri yetersiz olarak değerlendirdikleri görülmüştür.

Öğrencilerin değerlendirmelerine göre araştırmada sorulan maddelerden 3 yeterli 3 madde ise orta ve 6 madde ise yetersiz olduğu dolayısıyla her iki grubun yeterli veya yetersiz buldukları maddeler farklı olsa da genel tablo işitsel materyallerin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla araştırma sonucuna göre hem öğretmenler ve hem öğrencilerin işitsel materyalleri yeterli görmediklerini söyleyebiliriz.

İşitsel materyallerle ilgili sorulan yarı yapılandırılmış sorulardan birincisi olan Görme düzeyiyle bağlantılı olarak dersiniz açısından öğrencinin kullandığı işitsel materyallerin öğrenmeye etkileri konusundaki görüşleriniz dile getiriniz? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenler; katılımcı 9 öğretmenden altısı, okullarındaki işitsel materyallerin yetersiz olduğunu ve görme engelli öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde geliştirilmesi hususunda vurguda bulundukları görülmektedir.

İşitsel materyalleri tam görmeyen öğrenciler tarafından kullanıldığını fakat yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Hatta bir öğretmen görme engelliler için kullanılması gereken materyaller konusunda bile hiçbir bilgisi olmadığını ifade etmesi bu alandaki materyal ve bilgi eksikliğinin ortaya koyulduğunu göstermektedir. İşitsel materyali yeterli bulan 3 öğretmen ise alanlarının sözel olduğu dolayısıyla fazla materyale gerek olmadığını ifade etmesi yine bu alanda eğitim verenlerin bile görme engellilerin ihtiyaçları ve görme engellilere ilgili konularda eksikleri olduğunu ortaya koyduğunu gösterdiği görülmüştür.

Değerlendirme formundan elde edilen veriler ile öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme sonuçları birbirini desteklemektedir. Öğretmenlerin ifadelerine göre işitsel materyallerin gerekli ve yeterli olmadığı yeterli duruma gelirse yararlı olacağı sonucu çıkmaktadır. Okur ve Demir (2019) yaptıkları bilimsel araştırmada görme engelli bireylerin eğitim yaşantılarında sorunlar yaşadığını ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla bizim çalışma sonucunu desteklemekle kalmayıp bu konuda yaşanan durumu ortaya koyarak soruna dikkat çekmeye çalışmışlardır. Bu çalışmanın sonucu da bu amaç için çaba gösterdiğini görmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere yönelik işitsel materyallerle yarı yapılandırılmış soruların ikincisi olan “Mevcut olan materyaller görme engelli

öğrencileri destekler nitelikte midir? Bu konudaki görüşlerini belirtiniz” şeklinde sorulan yarı yapılandırılmış sonucu ise; araştırmaya katılan 6 öğretmen mevcut olan materyaller görme engelli öğrencileri desteklemediğini buna karşılık 3 öğretmen desteklediğini ifade ettiklerini görmekteyiz. Dolayısıyla araştırmaya katılan öğretmenleri çoğu mevcut materyallerin yetersiz olduğunu çıkarabiliriz.

Araştırmaya katılan öğretmenlere yönelik işitsel materyallerle yarı yapılandırılmış üçüncü soru olan, “Öğrencinin mevcut durumu göze alınacak olursa herhangi bir işitsel materyalden yararlanması konusundaki görüşlerinizi belirtiniz?” Sorusuna cevap olarak araştırmaya katılan öğretmenlerden 2.öğretmen *“bu konuda fikir beyan etmediğini”* 7. ve 8. öğretmen *“öğrencisinin her hangi bir işitsel materyal kullanmadığını”*, 4. ve 5. Öğretmen işitsel materyal denildiğinde *“sesli kitap ve sınıfta akıllı tahtadan”* bahsetmektedir. Dolayısıyla öğrencilerinin belli düzeyde işitsel materyal kullandığını belirttikleri görülmektedir. Tabi bu yanıtlar öğrencilere sorulduğunda “bir öğrenci hariç diğer öğrenciler işitsel materyal kullanmadıklarını belirtmişlerdir” fakat araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu öğrencilerin işitsel materyal kullandıklarını ifade etmişler. Bu sorunun yanıtı öğrenciler ile öğretmenler arasında bakış açısının farklı olduğu görülmektedir. Tabi burada öğretmenlerin bakış açısı ders esnasında kullanılan işitsel materyaller ve öğrenciler bakış açısına göre ders sırası ve sonrasında işitsel materyal kullanmaları anlaşıldığı üzere soruya cevap verdikleri görülmektedir. Sonuç itibarıyla Türk Dili ve Edebiyatı dersinde işitsel materyallerin kullanılmadığı sonucu ortaya çıktığını söylenebilir.

İşitsel materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış dördüncü soru olan “Genel olarak işitsel materyallerin kullanışlılığı konusundaki görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna öğretmenlerin görüşü; işitsel materyallerin yararlı olduğunu yeri geldiğinde öğrencilerin işini kolaylaştırdığını fakat işitsel materyallerin yetersiz olduğunu ve geliştirilmesi hususunu belirttikleri görülmektedir.

Ayrıca nitel bölümde görme engelli öğrencilere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış sorulardan ilk olan “İşitsel materyal kullanıyor musunuz?” Sorusuna yanıt olarak araştırmaya katılan 9 öğrenciden 3’ü işitsel materyal kullanmadığını diğer 6’sı ise işitsel materyal kullandığını belirtmiştir.

Görme engellilere yönelik ikinci yarı yapılandırılmış araştırma sorusu olan “İşitsel materyallerin kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna

araştırmaya katılan öğrencilerin yanıtlarına baktığımızda; 1. 2. ve 4. öğrenci hariç diğerleri işitsel materyal kullandıkları belirtmişler. Ayrıca bu 3 öğrencinin işitsel materyallerin tasarımsal olarak da kullanıma uygunluğu açısından yeterli ve uyumlu olmadığını ifade ettikleri görülmektedir.

Değerlendirme ölçek formunda elde edilen veriler ile öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme sonuçları birbirini desteklemektedir. Öğrencilerin ifadelerine göre işitsel materyallerin gerekli olduğu hatta bazı geliştirmeler yapıldığında işitsel materyallerin daha etkili olacağı söylenebilir.

Yapılan bir bilimsel araştırma sonucunda; Milli kütüphanenin sesli kitap kaynaklarında belli alanla sınırlı olduğu geniş alanda sesli kaynak bulunmadığını ortaya koymuşlardır (Tezcan, Tanrıkulu, 2011). Bu araştırmanın sonucu bizim yaptığımız çalışmanın sonucunu desteklediğini söyleyebiliriz. Ayrıca Çınar ve Teke (2019) görme engelli öğrencilerle yaptıkları bir bilimsel araştırmada; engelli öğrencileri din eğitimi ile ilgili kullanılan materyaller konudan yetersizlik yaşadıkları ve bu sorunlar amaçlarının gerçekleştirilmesi hususunda engelli öğrencileri olumsuz yönde etkilediği sonucu ortaya çıkardıkları görülmüştür.

İşitsel materyallerle ilgili bu çalışmaya katılan hem öğretmenler ve hem öğrencilerin gerek uygulanan ölçeğe verdikleri yanıtlar gerek yarı yapılandırılmış sorulara verdikleri yanıtlara baktığımız işitsel materyaller hususundaki görüşleri Türk Dili ve Edebiyatı dersinde yeterli olmadığı yönündedir. Her iki katılımcı grubunun görüşü bir birini desteklediği görülmektedir.

Yazılım materyalleri genel olarak, bilgisayar yazılım programları, konuşma programları, tarayıcı ekran okuyucu gibi programlar, telefonlardaki ekran okuyucular gibi yazılımlar şeklinde sıralayabiliriz. Bu yazılımlar öğrencilerin bilgiye daha kolay ve herkesle eşit şekilde ulaşmalarına imkân sağlamaktadır. Yazılım materyallere yönelik araştırmaya katılan öğretmenler ve öğrencilere uygulanan ölçek soruları sonucu her iki katılımcının görüşleri değerlendirildiğinde; öğretmenlerin cevapladıkları 1. 2. ve 3. maddeye yüksek ve 7. maddeye de orta diğerleri tüm maddeleri düşük olarak değerlendirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler ise yazılım materyallere yönelik cevapladıkları maddeler arasında 4. ve 11.maddeleri orta ve diğer tüm maddeleri yetersiz olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin ve öğrencilerin cevaplarında bir paralellik var olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla her iki grup cevaplarında yetersiz buldukları maddeler aynı olmasa da genel itibari ile Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılan

yazılım materyallerinin yetersiz bulduklarını söyleyebiliriz ve araştırmaya katılan iki grubun kullanılan ölçeğe yönelik verdikleri cevaplar bir birini desteklemektedir.

Ayrıca nitel bölümde öğretmenlere yönelik yazılım materyalleri ilgili sorulan yarı yapılandırılmış birincisi öğretmenlere yönelik beşinci soru olan “Yazılımların kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir?” sorusunun yanıtına baktığımızda; araştırmaya katılan 1. 3. 5. 6. öğretmen; görme engelli öğrencilerinin herhangi bir materyal kullanıp kullanmadığı konusunda bir fikri olmadığını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece 8. öğretmen yazılımsal programların çok ileri gittiğini ve öğrenciler tarafından kullanıldığını diğer öğretmenler kullanılsa da yeterli olmadığını ifade ettikleri görülmüştür. Sonuca baktığımızda liselerde ders veren öğretmenlerin yazılım materyallerin kullanmadıkları ve kullandırmadıklarını söyleyebiliriz. Bu durumda eğitimcilerin görme engellilere yönelik yazılım materyaller konusundaki yetersizliğini ortaya koyduğunu söyleyebiliriz.

Yazılım materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış ikincisi soru olan, “Öğrenme için kullanılan yazılımların bu öğrencileri değerlendirmeye olanak sağlaması konusundaki görüşlerinizi dile getiriniz?” Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerden 2. ve 8. öğretmen; bu soruya olumlu yanıt verdiğini diğer öğretmenlerin yanıtı olumlu olmayıp materyallerin yetersiz olduğunu ve geliştirilmesi üzerinde durdukları görülmektedir.

Nitel bölümde öğrencilere yönelik yazılım materyallerle ilgili sorulan yarı yapılandırılmış birinci soruya olan “Yazılımların kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir?” sorusunun yanıtına baktığımızda; bu soruya yazılım kullanan ve görme düzeyi diğerlerine göre daha yüksek olan öğrenci yazılımı yetersiz bulduğu görülmektedir. Dolayısıyla yazılımı kullanan öğrencileri için geliştirilmesi hususu nicel verilerle örtüşmektedir.

Ayrıca ikinci yarı yapılandırılmış soru olan “Öğrenme için kullanılan yazılımların kendinizi değerlendirmeye olanak sağlaması konusundaki görüşleriniz nelerdir?” sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerden 3. öğrenci; yazılımların geliştirilmesi hususunda vurguda bulunmuştur. Yazılımların tam görmeyen öğrenciler tarafından kullanıldığını fakat yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sorunun yanıt kısmına sadece bir öğrencinin değerlendirmesine yer verilmiştir. Çünkü araştırmaya katılan diğer öğrenciler yazılımı nadiren kullandıklarını belirtmişlerdir. Yazılım kullanan öğrenci de değerlendirmesinde yeterli bulmamış bu

da sayısal anlamdaki sonuçlarımızı desteklemediği görülmektedir. Bu araştırma da olduğu gibi bir başka araştırmacı grubunun yaptıkları bilimsel çalışma sonucunda görme engellilerin girdikleri müzik derslerinde materyal eksikliği olduğunu tespit etmiştir (Çağlak, Şentürk, 2020). Alanda bunun gibi farklı ders için görme engellilere yönelik derslerdeki materyal yeterliliğine baktığımız benzer sorunların yaşandığını görmekteyiz. Bu durum genel anlamdaki yetersizliği ve bu konuya eğilmesi gerektiğini bize vermektedir.

Araştırmaya katılan hem öğretmenler ve hem öğrencilerin gerek ölçek sorularının yanıtları gerekse araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış sorunların yanıtlarına baktığımız ortak sonuçlarını ortaya çıktığını görmekteyiz. İki grup Türk Dili ve Edebiyatı dersinde görme engelliler için hazırlanan yazılım materyallerinin yetersiz olduğu konusunda görüşlerini paylaşmışlardır. Oysaki günümüzde geliştirilen yeni teknolojiler sayesinde yazılımsal ya da donanımsal yazılımlar sayesinde bir görme engelli de en az bir gören kadar teknolojiyi kullanabilmekte ve eğitim sürecini bu sayede daha da iyileştirilmiş bir hale getirmektedir. Tezcan ve Tanrıkulu (2011) yaptıkları çalışma sonucu bizim araştırma sonucumuzu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Yaptıkları araştırma sonucunda; görme engelli öğrenciler gelişen teknolojiyi sistematik olarak takip edememektedir. Görme engelli kullanıcıların yararlanabilmesi için gerekli donanım ve yazılımın olduğu bilgisayarlar yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır.

Bilim teknolojileri görme engellilerin başkalarıyla iletişimde, öğrenme ortamı oluşturulmada, eğitimlerinde büyük rol oynamaktadır. Görme engellilerin bilgisayar kullanması onların daha başarılı ve daha üretken olmalarında, derslerinde daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda normal bireylerin yazılarını okuyamamaları sebebiyle ellerinde bulunmayan bilgi birikimine bilgisayar kullanımıyla internet sayesinde erişebilmektedirler (Uçuş, 2017).

Görme engellilerin bilim ve teknoloji kullanımı eğitimlerine büyük katkı sağladığı görülmektedir. İnternetin kullanımı bu bireyler için sadece bilgiye erişimi kolaylaştırmamış, aynı zamanda onlara yeni bir bilgi ve iletişim ortamı sağlamıştır. Ancak WEB ortamındaki bilgi giderek daha fazla görsel hale gelmektedir. WEB sitelerinin tasarımı ve gerçekleştirilmesinde görme engelli kullanıcılarının gereksinimlerinin göz önünde bulundurulduğunu söylemek güçtür (Aydın, 2012).

Basılı materyallere yönelik araştırmaya katılan öğretmenler ve öğrencilere uygulanan ölçek soruları sonucu her iki katılımcının görüşleri değerlendirildiğinde; öğretmenlerin cevapladıkları 1. 2. ve 4. ve 8. maddeye orta, diğer tüm maddeleri düşük olarak değerlendirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler ise yazılım materyallere yönelik cevapladıkları maddeler arasında 1. 2. 3. ve 4. maddeleri orta ve diğer tüm maddeleri yetersiz olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin ve öğrencilerin cevaplarında bir paralellik var olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla her iki grup cevaplarında yetersiz buldukları maddeler aynı olmasa da genel itibari ile Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılan basılı materyallerinin yetersiz bulduklarını söyleyebiliriz ve araştırmaya katılan iki grubun kullanılan ölçeğe yönelik verdikleri cevaplar bir birini desteklemektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların cevapladıkları maddelerde yeterli ve yetersiz buldukları maddeler farklı olabilir. Biz bu araştırmada sorulan toplam 12 maddenin ortalamasına bakarak yorumlamaya çalıştık. Dolayısıyla iki grubun aynı maddelere nasıl değerlendirdiklerinden çok toplam madde sayısına göre sonuç nasıl çıkmış olduğu üzerinde durarak genel değerlendirmede bulunmaya çalıştık.

Basılı materyallerle ilgili yarı yapılandırılmış birinci soru olan “Basılı materyallerin öğrencilere katkısı konusundaki görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerden basılı materyallerin faydalı olduğunu ama yetersiz olduğunu, öğrenciler bu basılı materyallerin yeterli düzeyde tanınmadığı ve hatta araştırmaya katılan öğretmenlerden 8. öğretmen; *“bu materyallerin kullanımı konusunda öğrencilere tanıtacak uzmanların yeterli olmadığını”* ifade etmesi dikkati bu konudaki yetersizliklere çekmektedir. Yapılan bir bilimsel araştırma sonucunda; görme engelli bireylere kütüphanecilik hizmetleri konusunda uzmanlaşmış kişilerin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır (Tezcan, Tanrıku, 2011). Bu araştırma sonucu bu çalışmanın sonucunu desteklemiştir.

Basılı materyallerle ilgili öğretmenlere yönelik sorulan yarı yapılandırılmış ikinci soru olan “Görev yapmakta olduğunuz okulda basılı materyaller görme düzeyi farklı öğrencileri destekler nitelikte midir?” sorusuna araştırmaya katılan 5. ve 7. Öğretmen yeterli bulduğunu, araştırmaya katılan diğer öğretmenler yeterli bulmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Nitel bölümde öğrencilere yönelik basılı materyallerle ilgili sorulan yarı yapılandırılmış sorulardan birincisi olan “Basılı materyallerin öğrenmenize katkısı konusundaki görüşleriniz nelerdir? Kendi kendilerine yardımcı oluyor mu? Sizin

öğrenme konusundaki bağımsızlığınızı destekliyor mu?” sorusunun sonucuna göre; basılı materyal kullanan ve görme düzeyi diğerlerine göre daha yüksek olan öğrenci basılı materyalleri yetersiz bulduğu görülmektedir. Dolayısıyla basılı materyalleri kullanan öğrencileri için geliştirilmesi hususu nicel verilerle örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Araştırmada öğrencilere yönelik basılı materyallerle ilgili sorulan yarı yapılandırılmış ikinci soru olan “Sizin okuduğunuz okuldaki basılı materyaller sizi destekler nitelikte midir?” sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin bu soruya görme engelli öğrenciler, okullarındaki basılı materyallerin yetersizliği ve ihtiyaca uygun geliştirilmesi hususunda vurguda bulundukları görülmektedir. Basılı materyalleri tam görmeyen öğrenciler tarafından kullanıldığını fakat yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sorunun yanıt kısmına sadece 2. 3. ve 5. Öğrenciler kısmen desteklediğini belirtmişlerdir. Görme engelli öğrencilere yönelik geliştirilen öğretim materyalleri üzerine alanyazın araştırıldığında görme engelli öğrencilere yönelik görsel materyaller hususunda yetersizlikler olduğu görülmektedir (Kuzu Demir, Bican, 2019; Tezcan, Tanrıkulu, 2011; Çağlak, Şentürk, 2020). Bu da bizim çalışmanın sonucunu desteklemekte olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak araştırmaya katılan ve basılı materyal kullanan öğrencilerin değerlendirmesine baktığımızda; basılı materyalleri öğrenciler yeterli bulmadıkları ve dolayısıyla sayısal anlamdaki sonuçları desteklediğini söyleyebiliriz. Ayrıca Türk Dili ve Edebiyatı dersi veren araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri de öğrencilerin görüşleriyle bir paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu durumda Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılan basılı materyallerin yeterli olmadığı dolayısıyla geliştirilmesi hususu öne çıkmaktadır. Yapılan bir bilimsel araştırma sonucunda; Milli kütüphanede Braille kaynaklar sınırlı ve yetersiz olduğu ayrıca bulunan Braille kitaplar güncel olmadığını ortaya çıkmıştır (Tezcan, Tanrıkulu, 2011). Bu araştırma sonucu genel anlamda görme engellilere yönelik basılı kaynaklarda sorun yaşadıkları sonucunu ortaya koyduğunu söyleyebiliriz.

3.3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucu olarak; araştırmaya katılan 9 öğretmen, Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan işitsel, yazılım ve basılı materyalleri yeterli bulmadıkları görüşlerini paylaştıkları görülmüştür. Aynı şekilde araştırmaya katılan 9 görme engelli öğrencide Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan işitsel, yazılım ve basılı materyaller yeterli bulmadıkları görüşlerini paylaştıkları görülmüştür. Liselerde eğitim almakta olan görme engelli öğrenciler diğer görme engelli bireylere göre daha çeşitli ve çok yönlü bilgiye ihtiyaçları vardır. Bu öğrenciler için gerekli olan materyallerin düzenlenmesi ve kullanımının artırılması önemli hale gelmektedir. Bu doğrultuda araştırma sonucuna göre aşağıda öneriler sırasıyla yer almaktadır;

Öneriler;

- 1- Liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan işitsel materyalleri geliştirilmesi ve yeterli düzeye ulaşmasına yönelik bilimsel çalışmalar yapılmalıdır.
- 2- Liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan yazılım materyalleri geliştirilmesi ve yeterli düzeye ulaşmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- 3- Liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan basılı materyalleri geliştirilmesi ve yeterli düzeye ulaşmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- 4- Görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan işitsel, yazılı ve basılı materyalleri konusu detaylı bir şekilde inceleme yapılarak varsa bu alanda uzman açığı desteklenmeli,
- 5- Var olan işitsel, yazılım ve basılı materyalleri kullanım konusunda farkındalık yaratılmalı ve kullanımı konusunda görme engelli öğrenciler teşvik edilmelidir.
- 6- Görme engelli öğrenciler için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğretmenlere yönelik işitsel yazılı ve basılı materyalleri kullanımı konusunda bilgi ve beceri yeterlilikleri konusu incelenerek bu konuda hizmet içi eğitimi verilmelidir.

7- Liselerde eğitim görmekte olan görme engelli öğrencilerin için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde var olan işitsel, yazılım ve basılı materyallerin geliştirilmesi ve uyumlu düzeye getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Arıkan. Ç., (2002) Sosyal modern çerçevesinde engelliliğe yaklaşım, *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi* s:12-21.
- Ataman. A., (2011). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş, Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı-Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.
- Aydın. A., (2012). Görme engelli üniversite öğrencilerinin bilgi erişim sorunları üzerine yapılmış bir araştırma, *Bilgi Dünyası Dergisi*, 13(1) 93-116.
- Bağrıyanık. Ö., (2019). *Üniversitelerde Mesleki Müzik Eğitimi Alan Görme Engellilerde Piyano Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Ankara İli Örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Gazi Üniversitesi
- Başkurt, B., (2015). *Görme engelli ilkokul öğrencileri için yeni ürün geliştirme sürecinde tasarım: Yenilenebilir braille ekranlı elektronik okuyucu örneği*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Teknik Üniversitesi
- Baybora, D., (2010). Çalışma hayatında özürllülere karşı ayrımcılık, *Sosyal Politika Konferansları Dergisi*, Volume 0, Issue 51, 229 - 269, 14.
- Baykan, Z., & Naçar, M., & Şenol, V., & Çetinkaya, F.,(2018) Erciyes üniversitesi akademik personelinde engellilik farkındalığı, Mersin Üniversitesi *Sağlık Bilim Dergisi*,11(1).
- Besiri. A., (2009). Yoksulluk Ekseninde Engellilerin Eğitimi, *Tebliğ Dergisi*.
- Bilsin, E., Başbakkal, Z., (2014). Dünyada ve Türkiye'de engelli çocuklar/ Children With Handicap İn Turkey And World, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 30 (2): 65-78.

- Bitter, M., (2013), Braille İn Mathematics Education, Radboud University Nijmegen, Master's Thesis Information Sciences Rodboud University Nijmegen, 4 April.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1992). Qualitative Research for Education: Introduction and Methods, Boston: Allyn and Bacon.
- Boydak, R. B., (2015). *Görme engellilerin ana dili eğitiminde kavram geliştirme süreçleri* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Erciyes Üniversitesi
- Buyurgan. S., & Demirdelen. H., (2009). Total kör bir öğrencinin öğrenmesinde dokunma, işitsel bilgilendirme, hissetme ve müze, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yaz*, 7(3), 563-580.
- Bülbül, M., & Eryılmaz, A., (2012). *Görme engelli öğrenciler için fizik ders araçları*, Murat Yayınları,
- Cavkaytar, A., & Diken, H., (2012). *Özel eğitim ve özel eğitim gerektirenler*, Vize Yayıncılık.
- Cox, P. R., & Dykes, M. K. (2001). Effective Classroom Adaptations For Students with Visual İmpairments. Teach.
- Çağlak, A., & Şentürk, N., (2020), Görme engelli müzik öğretmenlerinin eğitim öğretim sürecinde materyal ihtiyaçları, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 109, Ekim 2020, s. 270-283 ISSN: 2148-2489
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.46191>.
- Çat, G. & Genç, Y. (2013) Engellilerin istihdamı ve sosyal içirme ilişkisi, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 8, S1 2013.
- Çınar. F., Teke. T., (2019) Görme yetersizliği olan bireylere yönelik din eğitiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 12 Sayı: 68.

- Çiftçi, E., (2016). Görme engellilere yönelik kitaplarda braille renk kodlamasından yararlanılması ve örnek uygulamalar, Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Ana Sanat Dalı.
- Demirel, Ö., Seferoğlu S.S., ve Yağcı, E., (2002), *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*, Pegem A Yayıncılık,
- Demirtaş, Z., (2019). Uluslararası Antlaşmalar Çerçevesinde Engellilerin Eğitim Hakkı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Sayı: 2.
- Deyirmenci, S., (2016). *Görme engelliler için sesli kitaplarda yeni çözümler ve bir toplumsal farkındalık projesi örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Yaşar Üniversitesi
- Diken, İ.H., (2020)., *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*, Pegem Akademi Yayını,
- Eser, Ş., (2019). *Görme engelliler ortaokullarında görev yapan fen bilimleri öğretmenlerinin görüşlerine göre fen bilimleri dersi kazanımlarının gerçekleşebilme durumunun belirlenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Süleyman Demirel Üniversitesi
- Gümüş, M., (2018), Görme Engelliler Sosyo-Ekonomik ve Girişimcilik Düzeyi Analizi Araştırması, Mevlana Kalkınma Ajansı Teknik Destek Programı, Türkiye Görmeyenleri Koruma Derneği Konya Şubesi, “TR52/18/TD/0039.
- Gürsel, O.,(2020). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*, Editör: Diken, İ.H., Pegem Akademi Yayını, Sayfa Sayısı: 576, 19. Baskı, Ankara, ISBN: 9786055885267.
- Hebecci, M. T. (2017). Görme engelli ve az gören bireyler için geliştirilen donanım ve yazılımlar. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi* (BEST Dergi), 1(2), 52-62.

- İkizoğlu. M., (2005) Özürlü, özürlü ailesi ve toplum ilişkisi, Hacettepe üniversitesi, Sosyal hizmetler yüksekokulu, *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, Cilt5, S1, Mayıs 2005, s1.
- Kanık, L., (1994). *Görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Hacettepe Üniversitesi
- Kanyılmaz Polat, E., (2020). Engelli bireylerin çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlara yönelik nitel bir araştırma: Çanakkale örneği, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Yıl:19 Sayı:39 Güz:S.869-897 DOI: <https://doi.org/10.46928/iticusbe.758135>.
- Kuzu Demir, E.B., Bican, M.F., (2019). Görme Engelli Öğrencilere Yönelik Geliştirilen Öğretim Materyalleri Üzerine Alanyazın İncelenmesi, I. Uluslararası Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Sempozyumu(UBEST) Bildiri Özeti, Buca Eğitim Fakültesi-İzmir, www.bef.deu.edu.tr , <http://ubest.deu.edu.tr> .
- Meb, (2008). Talim terbiye kurulu başkanlığı, görme engelliler destek eğitim programı, Ankara, Milli Eğitim Basımevi.
- Meb, (2013), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Görme Engelliler, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Ankara, Milli Eğitim Basımevi.
- Meb, (2013). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Görme Engelliler, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi”, Milli Eğitim Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- Meb. (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu, Kanun Numarası: 1739 Kabul Tarihi: 14/6/1973 Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 24/6/1973, Sayı: 14574, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, Cilt: 12, Sayfa: 2342.
- Okçu, B., Sözbilir, M., (2016). 8. Sınıf Görme Engelli Öğrencilere “Yaşamımızdaki Elektrik”, Ünitesinin Öğretimi: Mıknatıs Yapalım Etkinliği, Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 1, 202 – 223.

- Okur, M.R., DEMİR, M., (2019). Görme Engelli Öğrenenlerin Eğitim Yaşantısında Karşılaştıkları Sorunların Belirlenmesi, Açık ve Uzaktan Öğrenme Alanı İçin Çözüm Yolları Geliştirilmesi, *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, (AUAD), Cilt 5, Sayı 2, 49-62.
- Özbulut, M., Sayar. Ö., (2009). Engelli Bireylerin Toplumla Bütünleştirilmesine Yönelik Tespit, Bilgilendirme ve Veri Tabanı Oluşturması Özveri Malatya Araştırma Sonuçları, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt -11, S5, Nisan-mayıs-haziran.
- Özel, B., (2018). *Amerika Birleşik Devletleri'ndeki görme engellilerin müzik eğitiminde braille nota sisteminin kullanımı ve Türkiye'deki durumun incelenmesi*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Gazi Üniversitesi
- Öztabak M. Ü. (2017) Engelli Bireylerin Yaşamdan Beklentilerinin İncelenmesi, FSM İlmî Araştırmalar *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi/ FSM Scholarly Studies Journal of Humanities and Social Sciences*, Sayı/Number 9 Bahar/Spring.
- Özyürek, M., (1995). *Görme yetersizliği olan çocuğu bağımsızlığa hazırlamak için ana-baba rehberi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Turhan Şahin Basım Evi,
- Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analyzing Talk*., Text and Interaction. London: SAGE Publication.
- Subaşıoğlu, F., (2008). Üniversitelerin Bilgi Ve Belge Yönetimi Bölümlerinin Engellilik Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Bilgi Dünyası, S, 410, *Bilgi Dünyası Dergisi*.
- Şahin. H. M, Arslan. Y, Gülnar. U., Şahbudak. M., (2014). Görme Engellilerin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorluklar: Batman Merkez Örneği. *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt4, S2.

- Tanyeri. A., (2019). *Görme engelliler okullarında görev yapan fen bilimleri dersi öğretmenleri ile öğrencilerinin öğrenme ortamları hakkındaki görüşleri*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Aksaray Üniversitesi
- Tezcan, F.G., Tanrikulu, Y., (2011). Milli Kütüphane’ de Görme Engellilere Yönelik Konuşan Kitaplık Bölümü Hizmetinin Değerlendirilmesi ve Kullanıcı Memnuniyeti Araştırması, *Bilgi Dünyası*, 2011, 12 (2) 359-378.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). Kanun Numarası: 2709 Kabul Tarihi: 18/10/1982 Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 9/11/1982 Sayı: 17863 (Mükerrer) Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 22 Sayfa: 3.
- Uçuş. H., (2017). *Uzaktan eğitimin görme engellilerin problem çözüm sürecinin incelenmesi, düşünme yapıları bağlamında matematiksel inceleme*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Marmara Üniversitesi
- Ünitesinin Öğretimi: Mıknatıs Yapalım Etkinliği, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, 202 – 223.
- Ünlü, P., Pehlivan, D., Tarhan, H., (2010). Ortaöğretim Öğrenimlerinde Gören Görme Engelli Öğrenciler Fizik Dersi Hakkındaki Düşünceleri, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GUJGEF)* . 2010, Cilt. 30 Sayı 1, s39-54. 16p. 4 Grafik, 8 Grafik.
- Walcott, H. F. (1994). *Transforming Qualitative Data: Description, Analysis and Interpretation*, London: Sage Publications.
- Yazar. B., (2021). *Türkiye’deki müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda eğitim alan görme engellilerin müzik eğitimi sürecine ilişkin eğitimci ve öğrenci görüşleri*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Gazi Üniversitesi

İNTERNET ADRES:

Declaration on the Rights of Disabled Persons Proclaimed by General Assembly resolution 3447, of 9 December, 1975 The General Assembly, <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/res3447.pdf> / 07.06.2021

Karaca, Z.E., Nam, D., (2021), Kronik Bir Sosyal Sorun: Engellilere Yönelik Ayrımcılık, Bahar, 23 (1): 167-194 Online Publication: 31.05.2021, <https://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=17541344-ca46-42e1-a589-0c54c742b86f%40sessionmgr101>

MEB, (2017), Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, <https://docplayer.biz.tr/8035331-T-c-milli-egitim-bakanligi-megep-mesleki-egitim-ve-ogretim-sistemiin-guclendirilmesi-projesi-cocuk-gelisimi-ve-egitimi-gorme-engelliler.html>

Ünal, K.O., (2021). Görme Engelli Lise Öğrencilerine Yönelik Sık Sorulan Sorular Kitapçığı, Eser Sahibi; Eğitimde Görme Engelliler Derneği Yayını, <https://eged.org/node/557> Alıntı Tarihi: 10.03.2021 / 15:00

EKLER

EK-1

Araştırmada kullanılan 6đretmen ve 6đrencilere y6nelik 6l7eklerin kullanımı konusunda Uşak İl Milli Eğitim M6d6rl6đ6 onay belgesi ek-1' de verilmiştir.

T.C.
UŞAK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-29425508-604.01.01-35612445

26.10.2021

Konu : MEM'e bağlı Kurumlarda
Araştırma İzni.

UŞAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı yazısı. (2012/13 sayılı Genelge)
B) 04/11/2020 tarih ve 26141 sayılı yazımız.

İlgi (b) yazı ile müdürlüğümüze bağlı okullarda araştırma yapmak istenmektedir. İlimiz merkezinde yapılacak anket ve araştırma uygulaması ile ilgili mühürlü anket formları yazımız ekinde gönderilmiş olup, ilgi (a) genelge gereğince değerlendirmesi yapılarak *"Liselerde Görme engelli öğrencileri için Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Kullanılan Materyallere Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi"* konulu araştırma çalışması okullarda eğitim öğretim hizmetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı, okul idaresinin uygun gördüğü zaman aralıklarında uygulanması; *araştırma kapsamında ses kaydı yapılabilmesi için veli izin formu doldurtulması, çekimler esnasında okulda bir personelin gözlem amacıyla görevlendirilmesi ve çocukların psikolojik durumlarını olumsuz etkileyecek uygulamalara yer verilmemesi* ve araştırma sonucunun Bakanlığımızdan izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşulu ile uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

Bülent ŞAHİN
Millî Eğitim Müdürü

Adı-Soyadı	Ünvanı	Araştırma Konusu	Müracaat Tarih ve Sayısı
Ayşe Nur ERDOĞAN BAŞARAN	Yüksek Lisans Öğrencisi	<i>"Liselerde Görme engelli öğrencileri için Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Kullanılan Materyallere Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi"</i>	04/11/2020 26141

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Uşak Millî Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Bölümü AR-GE

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bölümü Dahili 6523

Telefon No : 0 (276) 280 65 23

E-Posta: ab64@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Hicran ATAK Şef

Unvan : Şef

İnternet Adresi: <http://usak.meb.gov.tr>

Faks: 2762806534

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f483-54a0-3923-b559-8651 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-2**ÖĞRETMENLERE YÖNELİK YARI YAPILANDIRILMIŞ SORULAR****İşitsel Materyallere Yönelik**

- 1- Görme düzeyiyle bağlantılı olarak dersiniz açısından öğrencinin kullandığı işitsel materyallerin öğrenmeye etkileri konusundaki görüşleriniz dile getiriniz?
- 2- Mevcut olan materyaller görme engelli öğrencileri destekler nitelikte midir? Bu konudaki görüşlerini belirtiniz.
- 3- Öğrencinin mevcut durumu göze alınacak olursa herhangi bir işitsel materyalden yararlanması konusundaki görüşlerinizi belirtiniz?
- 4- Genel olarak işitsel materyallerin kullanışlılığı konusundaki görüşleriniz nelerdir?

Yazılım Materyallere Yönelik

- 5- Yazılımların kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir?
- 6- Öğrenme için kullanılan yazılımların bu öğrencileri değerlendirmeye olanak sağlaması konusundaki görüşlerinizi dile getiriniz?

Basılı Materyallere Yönelik

- 7- Basılı materyallerin öğrencilere katkısı konusundaki görüşleriniz nelerdir?
- 8- Görev yapmakta olduğunuz okulda basılı materyaller görme düzeyi farklı öğrencileri destekler nitelikte midir?

EK-3**ÖĞRETMENLERE YÖNELİK DEMOGRAFİK BİLGİ VE UYGULANAN ÖLÇEKLER****DEMOGRAFİK BİLGİLER:****1- CİNSİYET:** (Erkek) (Kadın)**2- KIDEM:****3- DAHA ÖNCE GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLERLE ÇALIŞTINIZ MI?** () Evet () Hayır**4- GÖREV YAPTIĞI OKUL:**

.....

5- Yaş: () 20-25 () 26-30 () 31-35 () 36-45 () 46 ve üstü**6- Medeni Durum:** () Evli () Bekâr**7 Görev Süresi:** () 0-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21 ve üzeri**MATERYAL TÜRÜ: İŞİTSEL MATERYALLAR**

MADDE SAYISI	PUANLAMA	YÜKSEK	ORTA	DÜŞÜK
1	Programla (hedeflerle) uyumu			
2	Doğruluğu ve güncelliği			
3	Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği			
4	Güdüleyici olması/ dikkati canlı tutması			
5	Katılımı teşvik etme özelliği			
6	Teknik kalitesi			
7	Etkililik derecesi (örneğin, alan			

	testi sonuçları bir kanıt olabilir)			
8	Ön yargılardan arındırılmış olması			
9	Kullanıcı kılavuzu			
10	Okuma düzeyinin uygunluğu			
11	Düzenlemenin açıklığı			
12	İçindekiler / dizin			

MATERYAL TÜRÜ: YAZILIM MATERYALLER

MADDE SAYISI	PUANLAMA	YÜKSEK	ORTA	DÜŞÜK
1	Programla (hedeflerle) uyumu			
2	Doğruluğu ve güncelliği			
3	Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği			
4	Güdüleyici olması/ dikkati canlı tutması			
5	Katılımı teşvik etme özelliği			
6	Teknik kalitesi			
7	Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)			
8	Ön yargılardan arındırılmış olması			
9	Kullanıcı kılavuzu			
10	Okuma düzeyinin uygunluğu			
11	Düzenlemenin açıklığı			
12	İçindekiler / dizin			

MATERYAL TÜRÜ: YAZILIM MATERYALLER

MADDE SAYISI	PUANLAMA	YÜKSEK	ORTA	DÜŞÜK
1	Programla (hedeflerle) uyumu			
2	Doğruluğu ve güncelliği			
3	Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği			
4	Güdüleyici olması/ dikkati canlı tutması			
5	Katılımı teşvik etme özelliği			
6	Teknik kalitesi			
7	Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)			
8	Ön yargılardan arındırılmış olması			
9	Kullanıcı kılavuzu			
10	Okuma düzeyinin uygunluğu			
11	Düzenlemenin açıklığı			
12	İçindekiler / dizin			

EK-4**ÖĞRENCİLERE YÖNELİK YARI YAPILANDIRILMIŞ SORULAR****İşitsel Materyallere Yönelik**

- 1- İşitsel materyal kullanıyor musunuz?
- 2- İşitsel materyallerin kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir?

Yazılı Materyallere Yönelik

- 3- Yazılımların kullanımı konusundaki görüşleriniz nelerdir?
- 4- Öğrenme için kullanılan yazılımların kendinizi değerlendirmeye olanak sağlaması konusundaki görüşleriniz nelerdir?

Basılı Materyallere Yönelik

- 5- Basılı materyallerin öğrenmenize katkısı konusundaki görüşleriniz nelerdir? Kendi kendilerine yardımcı oluyor mu? Sizin öğrenme konusundaki bağımsızlığınızı destekliyor mu?
- 6- Sizin okuduğunuz okuldaki basılı materyaller sizi destekler nitelikte midir?

EK-5**ÖĞRENCİLERE YÖNELİK DEMOGRAFİK BİLGİ VE UYGULANAN
ÖLÇEKLER****DEMOGRAFİK BİLGİLER:**

1-CİNSİYET: (Erkek)
(Kadın)

2-SINIF:

3- OKUDUĞUNUZ OKUL:

.....

4- Yaş: () 12-13 () 14-15 () 16-17 () 18-19 ()
20 ve üstü

MATERYAL TÜRÜ: İŞİTSEL MATERYALLAR

MADDE SAYISI	PUANLAMA	YÜKSEK	ORTA	DÜŞÜK
1	Programla (hedeflerle) uyumu			
2	Doğruluğu ve güncelliği			
3	Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği			
4	Güdüleyici olması/ dikkati canlı tutması			
5	Katılımı teşvik etme özelliği			
6	Teknik kalitesi			
7	Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)			
8	Ön yargılardan arındırılmış olması			
9	Kullanıcı kılavuzu			
10	Okuma düzeyinin uygunluğu			

11	Düzenlemenin açıklığı			
12	İçindekiler / dizin			

MATERYAL TÜRÜ: YAZILI MATERYALLAR

MAD DE SAYI SI	PUANLAMA	YÜKSEK	ORTA	DÜŞÜK
1	Programla (hedeflerle) uyumu			
2	Doğruluğu ve güncelliği			
3	Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği			
4	Güdüleyici olması/ dikkati canlı tutması			
5	Katılımı teşvik etme özelliği			
6	Teknik kalitesi			
7	Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)			
8	Ön yargılardan arındırılmış olması			
9	Kullanıcı kılavuzu			
10	Okuma düzeyinin uygunluğu			
11	Düzenlemenin açıklığı			
12	İçindekiler / dizin			

MATERYAL TÜRÜ: BASILI MATERYALLER

MADDE SAYISI	PUANLAMA	YÜKSEK	ORTA	DÜŞÜK
1	Programla (hedeflerle) uyumu			
2	Doğruluğu ve güncelliği			
3	Dilin açık, öz ve anlaşılabilirliği			
4	Güdüleyici olması/ dikkati canlı tutması			
5	Katılımı teşvik etme özelliği			
6	Teknik kalitesi			
7	Etkililik derecesi (örneğin, alan testi sonuçları bir kanıt olabilir)			
8	Önyargılardan arındırılmış olması			
9	Kullanıcı kılavuzu			
10	Okuma düzeyinin uygunluğu			
11	Düzenlemenin açıklığı			
12	İçindekiler / dizin			